

T. B. M. M.

ZABIT CERİDESİ

Kırkbeşinci İçtima

31 Teşrinievvel 1339 Çarşamba

Münderecat

	Sayfa	Sayfa
1. — Zaptı sabık hulâsası	113	
2. — Sualler	113	
1. — Gelibolu Mebusu Celâl Nuri Beyin; Çerçilik ve gezgincilik ve ufak esnaflık hakkında Başvekâletten ve Dahiliye Vekâletinden sual tavriri (6/29)	113	
2. — Kastamonu Mebusu Hasan Fehmi Efendinin tahsili âliye devam etmek isteyen efendilerin hizmeti maqsureye tabi tutulmaları hakkında Müdafaai Milliye Vekâletinden sual tavriri (6/28)	117	
3. Evrakı vâride	114	
Lâyhahalar	114	
1. — Ru'yeti bir mahal mahkeme veya dairei adliyesine aidolan deavi ve mesalihi diğcr mahal mahkeme veya dairei adliyesinde muvakkaten ruyete ve hükkâm ve müstantıklar ve hâkim muavinleriyle müddeiumumilere vazifei asliyelerine ilâveten vazaifi sairesi adliyeyi dahi muvakkaten ifa ettirmeye Adliye Vekâletinin mezuniyetine dair lâyhahai kanuniye (1/383)	114	
2. — Bâzı mahallerde hâkimi müçtem teşkilâtının iadesine ve bâzı mahakimin lâğvına dair lâyhahai kanuniye (1/384)	114	
Mazbatalar	114	
1. — İstanbul Mebusu Ali Rıza Beyin, Zâbitanı sıhhiyenin müddet ve sureti istifaları hakkında Askerî Tekaüt ve İstifa Kanununun ellinci maddesine tezyil edilmek üzere (2/193) numaralı teklifi kanunisi ve Müdafaai Milliye Encümeni mazbatası	114	
Tezkereler	114	
1. — Evvelce istirdadedilen Hukuku Aile Kararnamesinin bu kere iadeten takdim olunduğı hakkında Adliye Vekâleti tezkeresi	114	
2. — Elli altı zâbitin takdirname ile taltifleri hakkında İcra Vekilleri Riyasetinden mevрут tezkere (3/159)	114:115	
3. — Matbaa alât ve edevatı ile kitap ve gazete kâğıtlarının Gümrük Resminden istisnasına dair 9 Kânunuevvel 1336 tarihli Kanunun ikinci maddesinin tefsirine dair İcra Vekilleri Riyaseti tezkeresi (3/157)	115	

Sayfa	Tahrir	Sayfa
<p>4. — Mülkiye Harcırah Kararnamesinin mevaddı muvakkate fashını muaddil 10 Teşrinisani 1335 tarihli Kararnamenin birinci maddesinin tefsirine dair İcra Vekilleri Riyaseti tezkeresi (3/161)</p>	<p>1. — Dersim Mebusu Feridun Fikri ve Bozok Mebusu Avni Beylerin ihtiyat zâbitleri hakkında kabul olunan kanun mucibince itası lâzımgelen mebalığın Maliye Vekâletine derhal iti ve tesviyesi temenniyatına dair tahriri (4/73)</p>	<p>117</p>
<p>5. — 11 Teşrinievvel 1338 tarihli Avans Kanununun sekizinci maddesinin tefsirine ait İcra Vekilleri Riyaseti tezkeresi (3/160)</p>	<p>4. — Müzakere edilen mevad</p>	<p>117</p>
<p>6. — İzmit Bahriye Kumandanı Firkateyn Kaptanı Süleymaniyeli Celâl İbrahim Beyin İstiklâl madalyası ile taltifi hakkında İcra Vekilleri Riyaseti tezkeresi</p>	<p>1. — Türkiye Büyük Millet Meclisi kararı ile ilân edilmiş olan seferberliğin hitam bulduğuna dair kanun lâyihası (1/242) ve Müdafaai Milliye Encümeni mazbatası</p>	<p>117:120</p>
<p>7. — Milis Zâbitvekili Mahmud Nedim Efendinin İstiklâl Madalyası ile taltifi hakkında İcra Vekilleri Riyaseti tezkeresi</p>	<p>2. — Mütareke bidayetinde vatanın emri müdafaası maksadiyle ika edilen ceraim hakkında kanun lâyihası (1/68) ve Maraş Mebusu Hasib Beyin, vatanın emri müdafasını temin zımında alınmış olan nukut ve emvale mütaallik olan deavinin ademi-istimali ve Hazinece tazmini hakkında kanun teklifi (2/115) ve Adliye ve Müdafaai Milliye müşterek Encümeni mazbatası</p>	<p>120:127, 127:136</p>
<p>8. — Divanı harblerce yalnız idam hakkındaki hükümler tasdika iktiran etmekte ise de mücazati terhibiye ve tedibiye ile silki askeriden tart cezalarının dahi tasdiki âliye iktiranı lâzımgelip gelmiyeceği hakkında İcra Vekilleri Riyaseti tezkeresi (3/161 mükerrer)</p>	<p>3. — Mübadele, İmar ve İskân kanun lâyihası (1/345) ile mübadele, İmar ve İskân Vekâletinin teşkilât kadrosu ile bütçesi hakkında kanun lâyihası (1/346) Mübadele ve İskân Encümeni ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası</p>	<p>136:144</p>
<p>9. — İdama mahkûm İsmail ve rüfekası hakkındaki hükmün tasdikına dair Adliye Vekâleti tezkeresi (3/158)</p>		
<p>10. — İmroz Adasının İdarei Milliye iltihakından dolayı teşekkürati havi telgraf arizasının gönderildiğine dair Dahiliye Vekâleti tezkeresi</p>		



BİRİNCİ CELSE

Bed'i müzakerat; saat : 2,10

REİS — Birinci Reisvekili Sabri Beyefendi

KÂTIPLER : Vasıf B. (Saruhan), Ragıp B. (Zonguldak)

REİS — Celseyi açıyorum. Zaptı sabık hülâsası okunacak.

1. — ZAPTI SABIK HULÂSASI

Birinci Celse

Birinci Reis Vekili Sabri Beyefendinin tahtı Riyasetlerinde saat dördü on geçe bilinikât zaptı sabık hülâsası kıraat ve kabul edildi.

Türkiye Reisi cumhuriyeti Paşa Hazretlerinin; Başvekaletine Malatya Mebusu İsmet Paşa Hazretlerini ihtihap buyurdıklarına ve müşarünileyhin de Şeriye Vekâletine Saruhan Mebusu Mustafa Fevzi Efendi Hazretlerini, Erkânı Harbiye Umumiye Vekâletine, İstanbul Mebusu Müşir Fevzi Paşa Hazretlerini, Dahiliye Vekâletine, Kütahya Mebusu Ferid ve Maliye Vekâletine Gümüşane Mebusu Hasan Fehmi Beyefendileri ve Müdafaa-i Milliye Vekâletine Karesi Mebusu Kâzım Paşa Hazretlerini, İktisat Vekâletine Trabzon Mebusu Hasan, Adliye Vekâletine İzmir Mebusu Seyit, Maarif Vekâletine Adana Mebusu Safa, Nafia Vekâletine Trabzon Mebusu Muhtar, Sıhhiye ve Muaveneti İçtimaiye Vekâletine İstanbul Mebusu Dr. Refik, Mübadele, İmar ve İskân Vekâletine İzmir Mebusu Necati Beyefendileri intihabettiklerine dair tezkere-leri berayı tasvip Meclisi Âliye arz olunarak tâ-yini esamiyle reye vaz'edildi. Neticede reye iştirak eden âzanın adedi 166 olduğu ve tezkere-nin de 166 rey ile müttefikan tasvib edildiği alkışlar arasında tebliğ olundu. Başvekil İsmet Paşa Hazretleri tarafından irad olunan hitabe istima olunduktan sonra Divan Riyasetinin mezu-

niyet hakkındaki tezkere-leri kıraat ve kabul edildi. Seferberliğin ilgasına dair olup ruznamenin 30 neu maddesini teşkil eden lâ-yihai kanuniyenin her şeye takdimen müzakeresi hakkında İstanbul Mebusu Ali Rıza Beyin teklifi kabul ve affı umumiye mütaallik olup Adliye Encümeninde bulunan levayih ve tekâlifi kanuniyenin müstacelen intaç ve Heyeti Umumiyeye sevkine dair kırkaltı imzalı takrir mezkûr encümene havale edildi.

İzmir Mebusu Osman Zade Hamdi Beyin şübeden vürüdeden mazbata-i intihabiyesi kıraat ve mumaileyhin âzalığı kabul olundu. Mübadele, İmar ve İskân Vekâletine aid olup ve ruznameye alınan lâ-yihai kanuniyenin müstacelen lüzumu müzakeresi hakkında Vekil Necati Beyin teklifi dahi kabul edilerek etibbanın hizmeti mecburesi hakkındaki lâ-yihai kanuniyenin bakıye-i müzakeresine geçildi.

Lâ-yihai kanuniyenin ikinci maddesi bir müddet müzakere edildikten sonra Mecliste ekseriyet kalmadığından Çarşamba günü toplanmak üzere ictimaa nihayet verildi.

Reis	Kâtip
Birinci Reisvekili	Zonguldak
Sabri Beyefendi	Ragıp Bey
	Kâtip
	Denizli
	Haydar Rüşdü

2. — SUALLER

1. — *Gelibolu Mebusu Celâl Nuri Beyin Çerçilik, gezgincilik ve ufak esnaflık hakkında şifai sual takriri Başvekaleti Celileye havale edilmiştir. (6/29)*

REİS — Efendim zaptı sabık hülâsası hakkında bir mütalâa dermeyan edecek var mı? (Hayır sesleri.) Zaptı sabıkı kabul edenler lütfen el kaldırsın... Kabul edilmiştir.

3. — EVRAKI VARİDE

REİS — Evraki varideye geçiyoruz efendim.

Lâyhalar

1. — *Rüyeti bir mahal mahkeme veya dairei adliyesine aidolan dcavi ve mesalihi diğer mahal mahkeme veya dairei adliyesinde muvakkaten ruiyet ve hükkâm ve müstantikler ve hâkim muavinleriyle müddeimumülere vazifei asliyelerine ilâveten vazaii sairei adliyeyi dahi muvakkaten ifa ettirmeye Adliye Vekâletinin mevzuhiyetine dair lâyhâi kanuniye (1/383) (Adliye Encümenine).*

2. — *Bâzı mahallerde hâkimi müçtemi teşkilâtının iadesine ve bâzı mahakimin lâğvına dair lâyhâi kanuniye (1/384) var (Adliye Encümenine).*

Mazbatalar

1. — *Istanbul Mebusu Ali Rıza Beyin; zâbitânı sıhhiyenin müddet ve sureti istifaları hakkında Askerî Tekâüt ve İstifa Kanununun ellinci maddesine tezyil edilmek üzere (2/193) numaralı teklifi kanunisi ve Müdafaai Millîye Encümeni mazbatası.*

REİS — Ruznameye alıyoruz.

Tezkereler

1. — *Evvelce istirdadedilen Hukuku Aile Kararnamesinin bu kere iadeten takdim olunduğu hakkında Adliye Vekâleti tezkeresi (Adliye Encümenine).*

2. — *Elli altı zâbitin takdirname ile taltifleri hakkında İcra Vekilleri Riyasetinden mevurut tezkere (3/156)*

T. B. M. M. Riyaseti Celilesine

Son Afyon Karahisar ve Dumlupınar Muhaberatı ile düşmanın takibi esnasındaki hidematı fevkalâdelerine mebni kıtalarınca ismen takdirname ile taltifleri icra kılındığı halde teklif varakaları gönderilmemiş olduğundan inahaları tehir edilen ve bu kere Başkumandanlık Makamı Celilinin tasvibine iktiran ederek Müdafaai Millîye Vekâletinin 23 . 10 . 1339 tarih ve şübe kıdem 7303/44978 numaralı tezkere-

siyle Makamı Âcizeye irsal kılınan elli altı zâbite ait defter ifayı muktezasına müsaadei devletlerinin şayanı buyurulması istirhamıyla arz ve takdim kılınmıştır efendim.

İcra Vekilleri Heyeti

Reisi Vekili

Ali Fethi

HALİD B. (Kastamonu) — Reis Bey bu hususta söz isterim.

REİS — Buyurun.

HALİD B. (Kastamonu) — Muhterem arkadaşlar, arasında Meclisi Âliye muharebede fedakârlık eden zâbitan arkadaşlarımızın taltifi hakkında teklifler geliyor. Asker olmaklığım sıfatiyle tabii ben bunlara taraftar olurum. Yalnız, son taarruz icra edileli bir seneyi geçti. Bu gibi muharebe taltifleri muharebenin akabinde, nihayet iki - üç ay zarfında icra edilir. Halbuki bir seneyi geçti, iki seneye varıyor.

ESAD Ef. (Menteşe) — Bunlar dili uzun olamlara aittir.

HALİD B. (Devamla) — Onun için Müdafaai Millîye Vekâletinden rica ederim, yapacağı taltifleri toptan ve nihayet iki ay zarfında göndersin. Böyle ikide bir bizi işgal edip durmasın. Her halde bundan başka mânalar çıkar.

ALİ RIZA B. (İstanbul) — İsimler okunsun bir kere efendim, bakalım kıta zâbiti midir?

ALİ SAİB B. (Kozan) — Bir defa Müdafaai Millîye Encümenine gitsin.

REİS — Usulen geliyor, Heyeti Aliyenize arz ediyorum. Mademki isimlerin okunmasını arzu buyuruyorsunuz isimleri okuyalım.

MUSTAFA B. (Tokad) — Encümene gitsin, ondan sonra zaten okunacak.

HÜSEYİN HÜSNÜ Ef. (İsparta) — Efendim encümene gitmesi zaten teamüldür.

ALİ RIZA B. (İstanbul) — Efendim bir kere Müdafaai Millîye Encümenine havale edilsin. (Gürültüler)

MÜDAFAAİ MİLLİYE VEKİLİ KÂZİM PŞ. (Karesi) — Efendim, bu teklif varakalarını kıtaat yapıyor. Ondandır mafevk makama gönderiyor. Mafevk makam, bunda noksanlık görüyor; iade ediyor. İşte bu muamelât bu suretle teahhur edip gidiyor. Yani teklif varakaları usulü dairesinde yapılamamış olduğundan

dolayı birkaç defa iade ediliyor, sonra bâzı zâbitanın kayıtları bulunamamış oluyor; bu yüzden dolayı da bu muamelât uzayıp gidiyor. Esasen bunları kıtaları yapar ve mafevk âmirleri tarafından müteselsilen takibedilerek gönderilir. Kanunu mahsusu mucübince, ondan sonra Vekâlet bu teklif varakalarını muhafaza eder, cetvellerini Başkumandanlığa tasdik ettirdikten sonra takdim eder. Eğer tensip buyursanız bundan evvelki şeylerde olduğu gibi bu esami cetveli de encümenine tevdi olunur. Çünkü bunun icrasına Meclis memur olduğu için Meclis namına encümen teklif varakalarını tetkik eder. usulüne muvafık olanlarını kabul, usulüne muvafık olmıyanlarını ayırır ve maksat hâsıl olur. (Muvafık sesleri)

Dr. MUSTAFA B. (Çorum) — Efendim, Kâzım Paşa Hazretleri, teklif varakalarını usulü dairesinde doldurmadıklarından dolayı böyle oluyor, buyurdular. Acaba teklif varakalarını usulü dairesinde doldurmayıp böyle yanlışlığa sebebiyet verenler hiçbir cezaya duçar oluyor mu? Muameleyi bu kadar uzatan, Heyetimizi fuzuli olarak işgal ettiren bu gibiler hakkında ceza yapılıyor mu? Bunu anlamak isterim.

MÜDAFAAİ MİLLİYE VEKİLİ KÂZİM PŞ. (Karesi) — Efendim, bir kere bunların hareket zamanında tanzimi güçtür. Tabur tanzim edecek, alaya gönderecek; alay tanzim edecek, daha büyük makama gönderecek. Olabilir ki, sicil numarası noksan yazılmış olur, kıtası yanlış yazılmış olur. Hani bunda bihakkın yanlış yaptınız, neye noksan yaptınız diye tekdir ediyoruz. Esasen kendi mafevkleri de tekdir ediyor. Sonra, daha müteselsil âmirleri de onları teeziye ederler. Fakat muamelenin tehirindeki sebep bunlardır. Meselâ bunlar tetkik edilecek olursa kimbilir bu teklif ne vakit vukubulmuştur? Bu anlaşılır.

ALİ SAİB B. (Kozan) — Efendim, bunlar esasen takdirname ile taltif edileceklerdir. İki takdirname alan bir zâbit terfi edecektir. Şimdi bu tevali ederse yine birçok yolsuz terfiler olacaktır. Binaenaleyh bu takdirname ile taltiflerin tevalisi doğru değildir.

MÜDAFAAİ MİLLİYE VEKİLİ KÂZİM PŞ. (Devamla) — Arz edeyim efendim, bunlar yeni inha değildir. Mudanya Mütarekesine kadar inhalar tamamen toplanmıştır. Ondan sonra

hiçbir inha kabul edilmemektedir. Bunlar Mudanya Mütarekesinden evvel yapılmış olan inhalar üzerine cereyan eden muamelâttir. Mudanya Mütarekesi tarihinden sonra hiçbir inha kabul edilmemiştir. Zaten bu yeni çıkarılmış bir şey değildir. Mudanya Mütarekesinden evvel yapılmış bir şeydir. Yoksa ondan sonraki tarihli teklifler muteber değildir.

ALİ SAİB B. (Kozan) — Reis Bey! Halid Beyin bir teklifi var, bir ay zarfında gelmeyenler zaten muteber değildir.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Bozok) — Kanunda böyle bir şey yok.

ÂRIF B. (Eskişehir) — Reis Bey, bu encümenine gidecek mi, gitmeyecek mi?

MÜDAFAAİ MİLLİYE VEKİLİ KÂZİM PŞ. (Devamla) — Efendim, müsaade buyurunuz. Burada bu evrakın muamelesinde şu şu noksandır diye bu adamların hakkı mı kaybolsun?

SÜLEYMAN SIRRI B. (Bozok) — Bunun önüne geçmek güçtür. Harb devam etmiyor ki takdirnameler tevali etsin.

REİS — Efendim, Ali Rıza Beyin bir teklifi var :

Riyaseti Celileye

1. — Müzakere kâfidir,

2. — Takdirname ile taltif hakkındaki işbu defterin Müddafaaî Milliye Encümenince tetkikinden sonra Heyeti Umumiyenin tasvibine arz edilmesini teklif eylerim.

İstanbul

Ali Rıza

REİS — Efendim, tahrir tezkerenin Müdafaaî Milliye Encümenine havalesini teklif ediyor. Esasen encümen de talebediyor.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Bozok) — Biz bu usulü evvelce kabul etmişizdir. Zaten tahrir hacet yoktur.

REİS — Müsaade buyurunuz. Bu tahrir mucübince encümenine havalesini reyî âlinize vaz' ediyorum. Kabul edenler lütfen el kaldırsın. Kabul edilmiştir efendim.

3. — *Matbaa alât ve edevatiyle kitap ve gazete kâğıtlarının Gümrük Resminden istisnasına dair 9 Kânunuevvel 1336 tarihli Kanunun ikinci maddesinin tefsirine dair İcra Vekilleri Riyaseti tezkeresi (3/157) (Kavanini Maliye Encümenine)*

4. — *Mülkiye Harcırah Kararnamesinin mevaddı muvakkate faslını muaddil 10 Teşrinisani 1335 tarihli Kararnamenin birinci maddesinin tefsirine dair İcra Vekilleri Riyaseti tezkeresi (3/161) (Kavanini Maliye Encümenine)*

5. — *11 Teşrinievvel 1338 tarihli Avans Kanununun sekizinci maddesinin tefsirine ait İcra Vekilleri Riyaseti tezkeresi (3/160) (Kavanini Maliye Encümenine)*

6. — *İzmit Bahriye Kumandanı Firkateyn Kaptanı Süleymaniyeli Celâl İbrahim Beyin İstiklâl Madalyasıyla taltifi hakkında İcra Vekilleri Riyaseti tezkeresi*

REİS — Okunacaktır.

T. B. M. Meclisi Riyaseti Celilesine

İzmit Bahriye Kumandanı Firkateyn Kaptanı Süleymaniyeli Celâl İbrahim (96) Beyin cephe gerisinde maksadı ulvinin husulü için âzami faaliyeti müşahede olunmasına ve İzmit Körfezinin torpillerle seddi ve düşman tarafından tahribedilen Geyve köprüsünün inşası emrinde fevkalâde fedakârlık ve hüsnühizmeti sebk etmesine mebni olbaptaki kanunun birinci maddesi mucibince mumaileyhe bir kıta İstiklâl Madalyasının itası Müdafaa-i Milliyet Vekâletinin 19 . 9 . 1339 tarih ve Bahriye Dairesi 3285/6471 numaralı tezkeresiyle teklif olunmuş ve teklifi vâki İcra Vekilleri Heyetinin 11 . 10 . 1339 tarihli içtimasında kabul olunarak keyfiyetin Meclisi Âliye arzı takarrur etmekle muktezasının ifasına müsaade Riyaset-penahilerini istirham eylerim efendim.

İcra Vekilleri Heyeti Reisi

Ali Fethi

(Muvafık, kabul sesleri.)

REİS — Efendim, İcra Vekilleri Riyasetinin işbu tezkeresiyle mevcuubahsolan İzmit Bahriye Kumandanı Süleymaniyeli Celâl İbrahim Beyin İstiklâl Madalyasıyla taltifini reyî âlinize arz ediyorum. Kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın. Kabul edilmiştir.

ALİ RIZA B. (İstanbul) — Encümenine gitmesi lâzımdır.

7. — *Milis Zâbitvekili Mahmud Nedim Efendinin İstiklâl Madalyasıyla taltifi hakkında İcra Vekilleri Riyaseti tezkeresi*

REİS — Okunacak:

T. B. M. Meclisi Riyaseti Celilesine

On Yedinci Fırka emrinde Geyve havelesinde Şervetiye Millî Taburu Kumandanlığı ile Başgecek ve Değirmendere mntakasında düşmanla müteaddit muhaberatta bulunmuş ve bilhassa 24 . 6 . 1337 tarihinde Başgecek muharebesinde ibrazı fedakâri eylemiş olan İzmit'in Başgecek Şervetiye Karyesi ahalisinden Milis Zâbitvekili Mahmud Nedim Efendi Dîni Hacı Halil Efendinin (326) işbu hüdâmeti fedakârisine mebni İstiklâl Madalyasıyla taltifi müteselsilen inha edilmiş olduğundan olveçhile taltifi Müdafaa-i Milliyet Vekâletinin muamelâtı zatiye dairesi kıdem şubesi 6276/36571 numaralı tezkeresiyle teklif edilmiş ve İcra Vekilleri Heyetinin 11 . 10 . 1339 tarihli içtimasında keyfiyetin Meclisi Âliye arzı tensip kılınmış olmakla ifayı icabına müsaade buyurulması mâruzdur efendim.

13 . 10 . 1339

İcra Vekilleri Heyeti Reisi
Ali Fethi

REİS — Efendim İcra Vekilleri Riyasetin işbu tezkeresinde mevzuubahsolan Milis Zâbitvekili Mahmud Nedim Efendinin İstiklâl Madalyasıyla taltifini kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın. Kabul edilmiştir.

ALİ RIZA B. (İstanbul) — Nasıl kordelâhı efendim?

ALİ SAİB B. (Kozan) — Kordelâyı tasrih etmek lâzımgelir.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Böcek) — Canım kırmızı kordelâ takacak.

8. — *Divanı harblerce yalnız idam hakkındaki hükümler tasdika iktiran etmekte ise de mücazâtı terhibiye ve tedibiyle silki askeriden tartcazalarının dâhi tasdiki âliye iktiranı lâzımgelip gelmiyeceği hakkında İcra Vekilleri Riyaseti tezkeresi (3/161 mükerrer) (Kanunu Esasi ve Adliye Encümenlerine)*

9. — *İdama mahkûm İsmail ve rüfekası hakkındaki hüküm tasdikına dair Adliye Vekâleti tezkeresi (3/158) (Adliye Encümenine)*

10. — *İmroz adasının İdari Milliyeye iltihakından dolayı teşekküratı hâvi telgar arizasının gönderildiğine dair Dahiliye Vekâleti tezkeresi*

BAŞKAN — Okunacak.

T. B. M. Meclisi Riyaseti Celilesine

Adamın onbir senelik bir fâsılai infikâkinden sonra idarei âdilei milliyeye intikalinden müte-hassıl hissiyatı şükran ve tahmidatı havi İmroz Adası Kaymakamvekilî ve saire imzaları ile vekâlete varidolan arizai telgrafi leffen takdim kılındı efendim.

25 Teşrinievvel 1339
Dahiliye Vekili
Ali Fethi

Dahiliye Vekâleti Celilesine

4 Teşrinievvel 1339 da Anavatana kavuşan adamızın tarihi iltihakından bu ana değin Hükümeti Âdilemizin intizamperver jandarma ve polisi sayesinde nail olduğumuz sükûn ve asayiş, son onbir sene zarfında hiçbir zaman mazhar olamadığımız bir derecei itina-dadır. Biz ada ahalisini bütün gayesi sükûn ve saadetten ibaret olduğundan lehülhamd şimdîye kadar günagün propagandalara rağmen yalnız temini maişet, refaha hasrı vüעדettik. Binaenaleyh az zaman zarfında adamızda teşkilâtı mülkiye esasının yâkı ve idare mekanizmasının faaliyete gelmesi gibi saadeti âtiyemize beraat olan mukaddematı görmekle Cenabı Hakka secdesazı şükran olarak Hükümeti metbuamıza ve onu temsil eden Büyük Millet Meclisine arzı sadakat ve ubudiyete ictisar ile mübahiyiz ferman.

21 . 1 . 1339

İmroz Adası Kaymakam
Vekili Metropolit Vekili
Dimitri Papa Anasti
Muhtaran ve muteberan
İstodimo
Yorgi Bonce

REİS — Efendim Divanı Riyasete alelûsul tevdi ederiz; cevap verilir.

Takrirler

1. — *Dersim Mebusu. Feridun Fikri ve Bozok Mebusu Avni Beylerin ihtiyat zâbitleri hakkında kabul olunan kanun mucibince itası lâzımgelen mebaliğın Maliye Vekâletince derhal ita ve tesviyesi temenniyatına dair takriri (4/73)*

REİS — Başvekâlete havale ediyoruz.

AVNİ B. (Bozok) — Takririm hakkında söz istiyorum.

2. — *Kastamonu Mebusu Hasan Fehmi Efendinin, tahsili âliye devam etmek isteyen efendilerin hizmeti maksureye tâbi tutulmaları hakkında Müdafaa-i Milliye Vekâletinden sual takriri (6/28)*

REİS — Efendim bu suale Müdafaa-i Milliye Vekili Paşa Hazretleri cevap verecektir. (Hasan Fehmi Efendi yok sesleri) O halde efendim sual sâkit olmuştur.

VEHİBİ B. (Karesi) — Reis Bey İhtiyat zâbitleri hakkındaki takrir Başvekâlete gitmesin, doğrudan doğruya Maliyeye gitmeli.

REİS — Usulen.

VEHİBİ B. (Karesi) — Evet usulen ve doğrudan doğruya Maliye Vekâletine gitmelidir.

REİS — O halde Maliye Vekâletine gönderiyoruz.

MEHMED Ef. (Bolu) — Reis Bey, 17 Teşrinievvel tarihinde bir takrir verdim. Hiç sem'i itibara alınmadığını gördüm. 20 Teşrinievvelde niçin sem'i itibara alınmadığına dair bir sual takriri verdim. Niçin mevzuubahsolmuyor? Buna Maliye Vekâletinin cevap vermesini talebediyorum.

4. — MÜZAKERE EDİLEN MEVAD

1. — *Türkiye Büyük Millet Meclisi kararı ile ilân edilmiş olan seferberliğin hitam bulduğuna dair kanun lâyihası (1/241) ve Müdafaa-i Milliye Encümeni mazbatası*

REİS — Efendim ruznameye geçiyoruz. Birinci ve ikinci maddesindeki kanunlar henüz encümenenden gelmemiştir. Binaenaleyh seferberliğin ilgasına dair (1/241) numaralı lâyihai ka-

nunienin müzakeresine geçiyoruz. Kanun lâyihasını ve Müdafaa-i Milliye Encümeninin mazbatasını okuyoruz :

20 . 9 . 1339

T. B. M. M. Riyaseti Celilesine

Mâlûlîni guzatın terfih ve iktarı hakkındaki 24 Ağustos 1338 tarihli ve 253 numaralı Kanun ahkâmının Kânunuevvel 1339 gayesine kadar

temdidi ve 11 Mart 1338 tarihli Seferberlik ve Cephe Zammı Maas Kanununun lağviyle zâbitan ve memurîn ve mensubini askeriye maaşatına zamaim icrası ve Türkiye Büyük Millet Meclisi kararı ile ilân edilmiş olan seferberliğin hitam bulduğu hakkında tanzim kılımp İera Vekilleri Heyetinnin 19 . 9 . 1339 tarihli içtimanda Meclisi Âliye arzı takarrur eden üç kıt'a lâyihai kanuniye iktisabı kanuniyet eylemek üzere rapten taktim kılınmıştır efendim.

İera Vekilleri Heyeti Reisi
Ali Fethi

Hükümetin teklifi

Madde münferide

Türkiye Büyük Millet Meclisi kararı ile ilân edilmiş olan seferberlik hitam bulmuştur.

İera Vekilleri Heyeti Reisi Şer'îye Vikli
Ali Fethi Mustafa Fevzi

Müdafaai Milliye Vekili Adliye Vekili
Kâzım Seyid

Dahiliye Vekili Hariciye Vekili
Ali Fethi Bulunamadı

Maliye Vekili Maarif Vekili
Hasan Fehmi İsmail Safa

Nafia Vekili İktisat Vekili
Feyzi Mahmut Esad

Sıhhiye ve Muaveneti Erkânı Harbiye
İçtimaiye Vekili Umumiye Vekili
Dr. Rıza Nur Feyzi

Müdafaai Milliye Encümeni mazbatası

T. B. M. M. Riyaseti Celilesine

Seferberliğin hitamı hakkında tanzim kılımp İera Vekillerinin 19 . 9 . 1339 tarihli içtimanda takarrür eden ve berayı tetkik encümenimize tevdi buyurulan lâyihai kanuniye encümenimizce müzakere edildi. Ordu kıtaatı kısmı küllisinin eylevm hazarî garnizonlarına yerleşmiş bulurmaları dolayısıyla artık seferberliğe hitam verilmesi encümenimizce de muvafık görülmüş olmakla Türkiye Büyük Millet Meclisi kararı ile seferberliğin ilgası ilân edilmek üzere işbu lâyihai kanuniye Heyeti Umumiyeye arz olunur.

Encümenin teklifi

Seferberliğin ilgasına dair Kanun

Madde 1. — Türkiye Büyük Millet Meclisi kararı ile ilân edilmiş olan seferberliğin 1 Teşrinisani 1339 tarihinden itibaren hitam bulmuştur.

Madde 2. — İşbu kanunun icrasına İera Vekilleri Heyeti mezundur.

Müdafaai Milliye Encümeni

Reisi	Mazbata Muharriri
Karahisarısahib	Eskişçir
Ali	Arif
Kâtip	Âza
Zonguldak	Ertuğrul
Yusuf Ziya	Rasim

Âza
İzmit
Mustafa

FERİDUN FİKRİ B. (Dersim) — Efendim bu kanunda seferberliğin ilgasından bahsolunuyor. Halbuki harbi umumi esnasında çıkan bir kanunla bâzı mahakimin seferberliğe kadar vazıfi ile bir münasebet vücuda getirilmiştir. Demin Adliye Vekili Beyefendi bu kanun çıkarsa mahakim bâzı müşkülâta mâruz kalacaktır buyuruyorlardı. Şimdi bakıyorum; Adliye Vekili burada bulunmuyor. İstirham ederim, muamelâtı Adliyemizi teşevvüğe uğratmamak için lütfen bu kanunun müzakeresini Adliye Vekili Beyefendinin huzuru ile yapalım.

ALİ RIZA B. (İstanbul) — Adliye Vekilini çağıralım.

FERİDUN FİKRİ B. (Devamla) — Ben deniz meselenin tatbikatını bilmediğim için tavzih edemiyorum. Yalnız Heyeti Celilenizin nazarı dikkatini celbediyorum. Binaenaleyh İbu mesele halledilsin. Bunun muamelâtı Adliyemize tallûku vardır.

MÜDAFAAI MİLLİYE VEKİLİ KÂZIM PŞ. (Karesi) — Efendim seferberlik devam ettikçe meri bâzı kanunlar vardır ki, seferberliğin hitamı ile beraber bunlar da hitam bulur. (İşitmiyoruz sesleri). Efendim seferberliğin hitam bulması ile beraber meriyeti ahkâmı da hitamı bulması lâzımgelen bâzı kanunlar vardır. Bu kanun daha epeyce zaman evvel Maliye Vekilinin teklifi üzerine Heyeti Vekilede

görülmüştü. O zaman seferberlik dolayısıyla mevcut olan bu gibi kanunların lâğve-dileceği ve bu suretle memleket ve halk için daha mâfi olacağı düşünülmüş, mevzuubahsedilmiş ve biran evvel bu kanunun neticelenmesi muvafık görülmüştü. Binaenaleyh bendeniz seferberliğin lağvı dolayısıyla bazı kanunların tatbıkında müşkülât değil suhulet olacağı zannındayım. (Doğru, doğru sesleri). Onun için uzatmaya hacet yoktur, seferberlik lâğvedilir ve diğer kanunlar arz ettiğim gibi daha ziyade suhuletle tatbik edilir.

YUSUF KEMAL B. (Sinop) — Efendim bugün Adliye Encümenine havale olunan lâ-yihalar meyanındaki «Rüyeti bermahal mahkeme veya dairei adliyesine aid olan deavi ve masalihi diğer mahal mahkeme veya dairei adliyesinde muvakkaten rüyete ve hükkâm ve mustantıklar ve hâkîm muavinleri ile müddeiumumilere vazifei asliyelerine ilâveten vazai fi sairei adliyeyi dahi muvakkaten ifa ettirmeye Adliye Vekâletinin mezuniyetine dair olan lâ-yihai kanuniye zannederim bu meselenin halli için Adliye Vekâletinden Meclisi Âliye takdim edilmiştir. Öyle zannediyorum ki «İcra Vekilleri Riyasetinden mevzut lâ-yihai kanuniye» diyor vekil beyefendi, Feridun Fikri Beyefendinin söyledikleri şeyi, bu lâ-yihai kanuniye ile hallettirmek istiyorlar. Çünkü Adliye Vekâletince evvelce seferberlik dolayısıyla bazı hâkîmlere, bazı mahkemelere, bazı müddeiumumilere kendi vazifelerine ilâveten bazı vazifeler verilmişti. Bu bapta yapılan kanunlarla bu kanunların ahkâmı seferberliğin hitamına kadar muteber olacağı da mukayyetti. Şimdi seferberliğin ilgası hakkındaki bu kanun kabul edilecek olursa o kanunların hükümleri tabiidir ki mürtefi olacaktır. Binaenaleyh bu zatların görmekte oldukları işi bir müddetçik daha gördümek istediği için Adliye Vekâleti böyle bir mezuniyet istiyor. Bugün bu kanun çıkarsa bir Teşrinisaniden muteber olduğu için biz de o zamana kadar diğer lâ-yihai kanuniyeyi bitirir, Meclisi Âliye arz ederiz. Yok eğer Adliye Encümeninde bugün bu bitmezse öteki kanun lâ-yihasını Adliye Vekili Beyefendinin huzuru ile müzakere ederiz. Bitirirsek onu da huzurunuzda takdim ederiz.

REİS — Efendim encümen bu kanunun müzakeresini talebediyor?

YUSUF KEMAL B. (Sinop) — Hayır efendim; yani Feridun Fikri Beyefendinin söylemek istedikleri mesele budur. Meclisi Âli tenisbederse bunu şimdi Adliye Encümeninde müzakere eder ve Meclisi Âliye arz ederiz. Mesele hallolunur efendim.

MEHMED B. (Biga) — Bunun müstacelen müzakeresi kabul edilmişti. Zaten tehiri caiz değildir.

HALİS TURGUT B. (Sivas) — Efendim Adliye Vekili Beyin de imzası vardır. Eğer böyle bir mâni varsa altına yazması icabederdi. Demek ki bir mâni yoktur.

REİS — Efendim kanunun heyeti umumiyesi hakkında söz isteyen var mı? (Yok sesleri) O halde maddelere geçilmesini kabul edenler. Lütfen el kaldırsın. Kabul edilmiştir.

Seferberliğin ilgasına dair Kanun

Madde 1. — Türkiye Büyük Millet Meclisi kararı ile ilân edilmiş olan seferberlik 1 Teşrinisami 1339 tarihinden itibaren hitam bulmuştur.

REİS — Efendim birinci madde hakkında söz isteyen var mı? (Hayır sesleri) Birinci maddenin reyî âlilerine vaz'ediyorum. Kabul edenler lütfen el kaldırsın. Kabul edilmiştir.

Madde 2. — İşbu kanunun icrasına İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

REŞAD B. (Saruhan) — Efendim seferberliğin devamı müddetince mer'i olmak üzere vaz'edilmiş birtakım kavanin vardır. Bu kavanin de seferberliğin ilgasiyle beraber hükümden sâkit olmak lâzımgelir. Bunun için bendeniz düşünüyorum ikinci madde olarak bu arz ettiğim maksadı temin edecek bir madde vaz'edelim.

Dr. FİKRET B. (Ertuğrul) — Hangi kavanin efendim?

REŞAD B. (Saruhan) — Vergilere ait birtakım kavanin...

EMİN B. (Tokad) — Onlar başkadır efendim.

REŞAD B. (Saruhan) — Vergilere ait kavanin seferberliğin devamı müddetince mer'i olacaktır.

MÜDAFAAİ MİLLİYE VEKİLİ KAZIM PŞ. (Karesi) — Efendim zannederim ki, böyle

bir şeye hacet yoktur. Eğer bahis buyurdıkları kanun da «Seferberliğin ahkâmı devam ettiği müddetçe mer'idir.» Diye bir kayıt varsa, bu kanun çıkınca tabiatıyla o kanun mülga olur ve mer'i olmaz. Binaenaleyh böyle bir maddeye hacet olmadığını arz ederim.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Bozok) — Lüzu mu meriyetini istediği için.

MÜDAFAAİ MİLLİYE VEKİLİ KAZIM PŞ. (Devamla) — O kanunların seferberliğin ilgasından sonra devamı arzu olunuyorsa yenden teklif ederler.

YUSUF KEMAL B. (Sinop) — Bu kanun müzakere edilirken, bunu vekilin düşünmesi lâzım idi ve düşünülmüştür.

REİS — Efendim verilmiş takrir yoktur ve madde hakkında başka söz istiyen de yoktur. Binaenaleyh ikinci maddeyi reyî âlinize vaz'ediyorum. Kabul buyuranlar lütfen el kaldırsın. Kabul olunmuştur efendim.

Efendim kanunun heyeti umumiyesini reyî âlinize arz ediyorum. Kabul buyuranlar lütfen el kaldırsın. Kabul olunmuştur efendim.

2. — *Mütareke bidayetinde vatanın emri müdafaası maksadiyle ika edilen ceraim hakkında kanun lâyihası (1/68) ve Maraş Mebusu Hasib Beyin, vatanın emri müdafaasını temin zımında alınmış olan nükut ve emvale mütaallik deavinin ademüstimar Hazinece tazmini hakkında kanun teklifi (2/115) ve Adliye ve Müdafaai Milliye Müsterek Encümeni mazbatası (1)*

REİS — Efendim ruznamemizin dördüncü maddesinde mütareke bidayetinde vatanın emri müdafaası maksadiyle ika edilen ceraim hakkında lâyihai kanuniye var. Okunacak :

Riyaseti Celileye

Heyeti Umumiyeden Müdafaai Milliye ve Adliye encümenlerine müstereken havale buyurulup, mütareke bidayetinde vatanın emri müdafaası maksadiyle ika edilen ceraim hakkında Heyeti Umumiyyeye bunu müteferri olarak verilen tadil takriiriyle birlikte kanunu mezkûr müsterek encümende bittetkik şekli âtide

(1) *Evveliyatı ikinci ciltte 37 nci içtima zaptındadır.*

tesbit edilmiş olmakla Heyeti Umumiyyeye arz olunur.

Madde 1. — Mondros Mütarekesinin tarihi akdi olan 21 Teşrinievvel 1334 tarihinden bilitibar sulhün Büyük Millet Meclisi tarafından tarihi tasdiki olan 1 Ağustos 1339 tarihine kadar geçen müddet zarfında müdafaai memleket maksat ve gayesiyle teşekkül etmiş olan her nevi cemiyet ve heyetlerle müfrezelerin kumandan ve efrat ve mensubini taraflarından ika edilmiş olan ve memurını resmiyei Devlet taraflarından müdafaai memleket uğrunda ihtiyar olmuş bulunan ef'al ve harekât cürüm addolunmaz. Bunlar hakkında takibat icra edilemeyeceği gibi evvele mahkûm olarak mahpuz bulunanlar varsa derhal tahliye olunurlar.

Madde 2. — Maddei ânifede muharrer eşhas tarafından Mücadelei Milliyenin devam ettiği mezkûr tarihler arasında geçen zaman zarfında istiklâl ve istihlâsı vatan maksadiyle vukubulan melhuzattan dolayı her hangi bir şahıs tarafından ikame olunacak hukuk dâvalarını hükâm istimadan memnudur.

Madde 3. — İşbu kanun tarihi-neşrinden itibaren meriyülicradır.

Madde 4. — İşbu kanunun icrayı ahkâmına Adliye Vekili memurdur.

Adliye Encümeni Reisi Mazbata Muharriri
Mahir 2 nci maddeye muhalifim
Âbidin

Adliye Encümeni Kâtibi
Dersim

Birinci maddenin iki noktasma ve ikinci maddeye tasrih edeceğim noktai nazardan muhalifim
Feridun Fikri

Âza
Süreyya

Âza
Birinci maddenin bir hükmüne muhalifim
Yusuf Kemal

Âza
Refik

Âza
Birinci maddeye muvafık
ikinci maddeye muhalifim
Mustafa Feyzi

Âza
Şefik

Müdafaai Milliye Encümeni Reisi

Ali

Mazbata Muharriri

Mehmed Arif

Âza

Yusuf Ziyaeddin İkinci maddeye muhalifim

Âza

Lâzistan

Ahmed Fuad

Maddei kanuniyenin bâzı

fıkralarına muhalifim

Antalya

Rasih

REİS — Efendim heyeti umumiyesi hakkında söz istiyen var mı?

SÜLEYMAN SIRRI B. (Bozok) — Hukuku şahsiye nasıl olur, efendim?

ABİDİN B. (Saruhan) — Efendim mukaddema Meclisi Âlinize Adliye Encümeniniz tarafından takdim edilmiş olan ve Mondros Mütarekesinden itibaren bâzı telâkkiler ile affı mutazammın olan maddei kanuniyenin, Heyeti Celileniz, Adliye Encümeni ile Müdafaai Milliye Encümeni tarafından müştereken tetkikini, birçok tadilâtla beraber, tasvibetmişti. Müşterek encümeniniz mevaddı kanuniyeyi tetkik ve huzuru âlinizde kiraat olunan şekilde tesbit etti. Ancak, tanzim edilmiş olan mazbatanın tetkikinden müsteban olaacağı veçhile, kiraat olunan şekil, Müşterek Encümenin ekseriyetini teşkil eden âzanın tensibettikleri şekildir. Biraz sonra ekalliyet tarafından da bahsedilecek bâzı kuyudat bittabi Heyeti Muhteremenize arz olunacaktır. Müşterek Encümeninizin tanzim etmiş olduğu şu mevaddı kanuniyenin her birisinde mevcudolan fıkaratı, müsaade buyurursanız birer birer izah edeyim : Fıkranın birincisi (Mondros Mütarekesinin tarihi akdi olan 21Teşrinievvel 1336 tarihinden bilitibar sulhun Büyük Millet Meclisi tarafından tarihi tasdikî olan 13 Ağustos 1339 tarihine kadar geçen müddet zarfında affı lâzımgelen veyahut fiil cürüm addedilmemesi lâzımgelen ceraimin affedilmesi hakkında bir tarih tesbit ediyor) İkincisi: (Müdafaai memleket maksat ve gayesiyle teşekkül etmiş olan her nevi cemiyet ve heyetlerle müfrezeler kumandan, efrat ve mensubîni tarafından ika edilmiş olan) diye affolunacak zevatın kimlerden terekübettiğini gösteriyor. Üçüncü fıkrası ise; «Memurini resmiye Devlet tarafından

müdafaai memleket uğrunda ihtiyar edilmiş bulunan bu gibi efal ve harekât cürüm addolunmaz» diye memurini resmiye Devlet dahi bu gibi cürümlerin mürtekibi ise onların hakkında da takibatı kanuniye yapılmıyacağını bildiriyor ve bunlardan takibatı kanuniye neticesinde mahkûm veya mahpus olanlar varsa derhal tahliyei sebil olunacaklarını tazammun ediyor.

İkinci madde ise doğrudan doğruya hukuku şahsiyeye aittir. Encümeninizin ekseriyeti, işbu mevaddı kanuniyeyi tesbit ederken bu efalin ikana saik olan hal neden ibarettir? Diye tetkikat iera etti ve bunda gaye doğrudan doğruya memleketin istihlâsı olduğundan dolayı bu husustaki fiilin, cürmü kanuni addedilmemesini nazarı itibara aldı ve maddei kanuniyeyi Heyeti Celilenize şu şekilde arz etti. Gayet büyük bir inkılâbın yani Türk Devletinin tesisi uğrunda yapılmış olan efalde -af buyurunuz efendim - hiçbir maksadı cürmî olmadığı yani tarifâtı kanuniye dairesinde bu efal için bir mahiyeti cürmiye olmadığını ekseriyetle kabul ettik. Bu vesile ile -müsaade buyurursanız ekalliyetin de noktaî nazarını arz edeyim. Yani Muvazeneî Maliye Encümeni ekalliyetin zâbitana zammiyat hakkındaki fikrini Heyeti Celileniz nasıl mazbatalarından dinlemişse bendiniz de o teamüle istinaden arz edeceğim. Şayet müsaade buyurmazsınız arz etmiyeyim. (Devam sesleri) Müşterek Encümen kanunun ikinci maddesini ise, maddei ânifede muharrer eşhas tarafından Mücadeleî Millîyenin devam ettiği mezkûr tarihler arasında geçen müddet zarfında istiklâl ve istihlâsı vatan maksadiyle vukubulan mehuzattan dolayı her hangi bir şahıs tarafından ikame olunacak hukuk dâvalarını, hükkâm istimadan memnudur. Şeklinde tesbit etmiştir.

Adliye Encümeni, mukaddema Af Kanununun encümene takdim edildiği vakitte ve bilahara Müdafaai Milliye Encümeni ile müştereken akdetmiş olduğu içtimalarda bu hukuku şahsiyeye dair olan bahsi iyice tesbit edebilmek içindir ki, her iki celsesinde gerek Maliye ve gerek Müdafaai Milliye Vekilleri ile beraber müzakere yapmıştır. Müdafaai Miliye Vekâleti şimdiye kadar Kuvayı Milliye mensubîni hakkında muhtelif eşhas ve müessesat tarafından vukubulan mutalebatını muayyen şekil ve

mutayyen takrirler dâhilinde bir sureti tavsiyeye rapdetmiştir. Bu da ellerinde mazbatalar bulunan zevat, bu mazbatalarının Kuvayı Milliye mensubini tarafından ahzolandığını tesbit ettikleri takdirde Müdafaa-i Milliye Vekâletinin ita emniyle Maliye Vekâletine gidiyor ve Maliye Vekâleti tarafından tesviye ediliyor. Şimdi bunların haricinde kalması mutasavver bulunan birtakım hukuku şahsiye mesaili vardır ki, bu hukuk şahsiye mesailini, hükkâmın istima'dan memnu olduğuna iki encümen karar vermiş ve keyfiyeti bu madde-i kanuniye ile tesbit etmiştir. Diğer iki madde ise şekle ve teamüle aittir. Meclisi Âli hâkemdir, istediği şekilde halleder.

TEVFIK FİKRET B. (Konya) — Abidin Beyefendi hükkâmı bu gibi dâvaları istimadan menediyorsunuz. Fakat her hangi bir fiili memnuun menafii âliyei vataniyeye mâtuf olduğunu hangi makam takdir edecek? Her halde bir makam lâzımdır ki, o fiilin icrasında menafii vataniye olduğumu takdir etsin. Onu kim takdir edecektir?

ABİDİN B. (Devamla) — Beyefendi evvelce arz ettiğim gibi Heyeti Celile müsaade buyurmuş olsaydı ekalliyetin noktai nazarını da arz edecektim.

(Dinliyoruz, sizi kim menetti? Sesleri).

ABİDİN B. (Devamla) — Şimdi Efendim, ekalliyetin, lâyihai kanuniyenin heyeti umumiyesi ve maddelerin muhtelif fıkara haklarında bazı noktai nazarı vardır. Onları arz ediyim. Bir defa, birinci madde-i kanuniyedeki noktai nazar fevkinde diyorlar ki, «İşbu cerâm, yahut efal, ika edilmiş olduğu zaman, cari olan kanun, Hükümeti Milliye'nin devam etmiş olduğu zamanlar zarfında bir madde-i kanuniye ile ilga edilmemiş olduğu içindir ki, bu fiil, bir cürümdür. Halbuki biz bu fiili, cürüm adedemeyiz. Bu fiili cürmiyi kabul ettiğimiz zaman, onları affederiz. İşte, bu ekalliyetin noktai nazarıdır. Ekalliyetin ikinci noktai nazarı ise: Müdafaa-i Memleket maksat ve gayesiyle teşekkül etmiş olan her nevi cemiyet ve heyetlerle müfrezelerin kumandan, efrat ve mensubini tarafından ika edilmiş diye tesbit edilmiş olan fıkrayı «Müdafaa-i Memleket uğrunda ika edilmiş» şeklinde tedvinini istemiyorlar ve bununla diyorlar ki:

Ancak ve ancak Müdafaa-i Memleket gayesiyle yapılmış olan efali cürüm addolunmaz. Ekalliyetin fikrinin üçüncüsü ise; mevaddı kanuniyenin ikincisine taallük ediyor ki, doğrudan doğruya bey arkadaşımızın sorduğu sualın aynıdır. Diyorlar ki, siz harfi Kanun ve hakla hükkâmı alelittlak hukuku şahsiye dâvasını istima etmekten menediyorsunuz. Çünkü hukuku şahsiye dâvasını refetmek, ne Meclisi Âlinin salâhiyeti dâhilindedir, ne de hiçbir kimsenin.. Hiçbir kimse bu hukuku şahsiye dâvasını, ortada mevcut iken, refedemez. Efendim alelittlak birisi mahkemeye müracaat etse müdevvenatı kanuniye mucibince her hangi hâkim bu suretle vukua gelecek olan o dâvayı dinlemek mecburiyetindedir. Fakat arz etmiş olduğum gibi Encümenimizin ekseriyeti fevkalâde halât karşısında yüksek bir inkılâbı tevlihetmiş olan bu zevatın ika etmiş oldukları efal; kastı cürmileri meşru olan efaldır ki, bundan mütevellit hukuku şahsiyenin de ademiistimamı kabul ediyor. Diğer bir noktai nazar daha vardır ki...

SÜLEYMAN SIRRI B. (Bozok) — Keseni doldürmüş ise?

ABİDİN B. (Devamla) — Sonra ekalliyetin bu bahiste hukuku şahsiye bahsinde diğer bir noktai nazarı daha vardır ki, bu da; efrat tarafından, Kuvayı Milliye mensubini tarafından vukubulan mehuzatın bu fevkalâde inkılâp karşısında Hükümet tarafından tesviye edilmesi münasibolacağı şeklindedir. Binaenaleyh buna bendenizden daha ziyade Müdafaa-i Milliye Vekili Paşa Hazretleriyle Maliye Vekili Beyefendi cevap vereceklerdir. Evvelce arz ettiğim nokta, ekseriyetin noktai nazarıdır ve şimdiki şeklindedir. Binaenaleyh bu hususta hakem olacak ve ihtilâfatı halledecek Heyeti Celiledir.

ALİ RIZA B. (Kırşehir) — Abidin Bey! Hukuku şahsiyenin affı hususunda Meclisin, efrat üzerinde velâyeti var mıdır?

ABİDİN B. (Devamla) — Yoktur efendim. Bendeniz encümenin ekseriyetinin noktai nazarını arz ediyorum. Belki bendeniz de muhalif kalanlar arasındayım.

ALİ RIZA B. (Kırşehir) — Efrat üzerinde kabili tatbik olabilir mi? Kabul etsek de kabiliyeti tatbikiyesi olmaz.

MEHMED EMİN B. (Karahisar Şarki) — Ekseriyyetin noktai nazarını dinlemek isteriz Reis Bey.

FERİDUN FİKRİ B. (Dersim) — Efendiler, Adliye Encümeninin... (Gürültüler.) Zaten arkadaşlar madde ile heyeti umumiyesi birdir. Heyeti umumiyesini hepimiz kabul ediyoruz. Bunda ihtilâfımız yoktur.

SÜLEYMAN SİRRI B. (Bozok) — Hepimiz kabul etmiyoruz.

FERİDUN FİKRİ B. (Devamla) — Meselâ bendeniz kendi hesabıma bâzı arkadaşlarımın fikrinden aldığım zübdeye göre söylüyorum. Bunun heyeti umumiyesini tabîî kabul edeceğiz. Çünkü, vatanın selâmeti namına yapılmış olan birtakım harekâta taallûk ediyor. Böyle birtakım kahramanların hapisane köşelerinde inlemesine hiçbirimizin vicdanı razı olmaz. Bunlar, milletin, Devletin selâmetini temin etmiş ve bugün bizi sayelerinde bu mazhariyete nail etmiş kimselerdir. Bunu nazarı dikkate almak onların hukukunu düşünmek, vazifemizdir. («Bravo» sadaları.) Şimdi, arkadaşlar! Bizim düşündüğümüz başlıca üç noktadır. Bunu Muhterem Mazbata Muharririmiz Abidin Bey kısmen ifade buyurdular. Bendeniz de üç noktaya temas ederek mâruzatımı ifade edeceğim. Evvelâ Adliye Encümeni ekseriyyeti hemfikir olan arkadaşlarımız, üç noktaya işaret ediyorlar. Diyorlar ki, alehtlak Müdafaai Hukuk Cemiyetine, Kuvayı Milliyeye mensubolanların irtikâbetmiş oldukları ve cürmü âdi mahiyetinde bulunan fiillerini dahi affediyoruz. Halbuki bizim fikrimize yalnız bu uğurda yani selâmeti memleket namına yapılmış olan cürümleri affedilmelidir. Yoksa bu tarihten mukaddem Müdafaai Hukuk Cemiyetine mensubolan lâlettâyin bir adam meselâ: Musalâhayı Meclisi Âlinin tasdikinden üç gün evvel gitmiş, bir adam öldürmüş.. Bunu affedebilir miyiz? Tabîî affedemeyiz. Efendiler bendeniz arkadaşlarımın, yani Müsterek Encümenin ekseriyyetinin kabul ettiği şekle göre Müdafaai Hukuk Cemiyetine mensubolan bir fert Meclisi Âlinizin musalâhayı kabulünden üç gün evvel gitmiş bir adamı vurmuş veyahut bir kızın ırzına geçmiş... bu da affolunacak.

MEHMED B. (Biga) — Müdafaai vatan için mi?

FERİDUN FİKRİ B. (Devamla) — İşte buyurduğunuz nokta... Biz diyoruz ki, Müdafaai Hukuk Cemiyeti ve saire tarafından - memleketin selâmeti noktainazarından - yapılmış olan ceraimi affedelim. Nitekim hukuku cezamızda ve tarihi hukukumuzda bunun misali vardır. 8 Ağustos 1325 tarihinde yapılmış olan bir kanun ve o kanunun bir madde muvazıfı vardır: (İlâm Meşrutiyetten 31 Mart 1325 tarihine kadar) ki, tâbir aynen budur ve kanun yanındadır. (Teyidi Meşrutiyet emrinde vukubulan ceraim takibatı kanuniyeden muafıtır.) diyor. İşte o kanun (Teyidi Meşrutiyet emrinde) diyor, Müdafaai Hukuk Cemiyeti, memurları, askeri falan demiyor, hiçbir şey karıştırmıyor. Diyor ki: «Teyidi Meşrutiyet emrinde vukubulan ceraim takibatı kanuniyeden muafıtır.» Bizim Adliye Encümeninin ekseriyyetinin de noktai nazarı bu noktayı ifade ediyor, yani affedelim diyor. Efendim! Af değil, zaten o adamların harekâtı ulvidir, ancak ifade kanuniyeye uydurmak lâzımgelir. Binaenaleyh birinci noktai nazarımız budur; biz diyoruz ki, nasıl ki, 8 Ağustos 1325 Kanunu, Teyidi Meşrutiyet emrinde vukubulan ceraim diyorsa Meclisi Âli de (Maksadı milliyi istihsal uğrunda irtikâbedilmiş olan ceraim erbabı muafıtır.) diyelim. İkinci nokta, Kuvayı Milliyeye mensuplarının yani kurtarmak istediğimiz zevatı muhteremenin - ki, bu tâbiri ruhumun bütün samimiyetiyle söylüyorum. - menafiiini sıyanetten düşündüğümüzdür. Birinci noktayı, Devletin menafii noktasından, ikincisini de bu adameağzı menafii hususiyesinin bir hataya düşmesi ihtimali üzerine düşündük. Çünkü eğer efal ve harekât diyecek olursak yarın müruru ceyyam ile, Meclisi Âlinizin şu anda izhar etmekte olduğu hissiyatı necibeyi bilmiyen ve zabıtları da takibetmemiş olan her hangi bir müddeiumuminin - meselâ Trabzon veya Kastamonu'nun bir kazasında - hataya düşmesi ihtimali vardır. Recep Beyefendinin geçen buyurdıkları gibi, bunlara müerim diyenler müerimdir; biz onlara müerim demek istemeyiz. İstemeyiz ama (Kuvayı Milliyeye mensubolan kimselerin irtikâbetmiş oldukları efal muafıtır.) diye bir ifade karşısında yarın her hangi bir müddeiumumi tereddüde düşebilir; der ki, evet, sizin ef'al ve harekâtınız cürüm değildir. Fakat sizin irtikâbetmiş olduğunuz - meselâ bir adamı vurmuşsun - Bu hareket hakkında bir Af Kanunu yoktur der. Şimdi Adliye ve Müdafaai

Milliye Encümeninin müştereken vermiş olduğu bu lâyiha kanuniye ile bu adameağızları kurtarmazsanız. Yani ben, bir avukat bulunuyorum. Benim elime Müşterek Encümenin bu metni geçse, ben bu adamın hukukunu müdafaadan âciz kalırım. Çünkü der ki; ceraim affedilmemiştir. Alelâde Kuvayı Milliyeceilerin yaptığı ef'al ve harekât affedilmiştir, ef'al ve harekât cürüm değildir der. (Çok doğru sesleri) Yani böyle bir vaziyet ve manzara karşısında kalabiliriz. Onun için gayet necip hissiyatla meşbu olan arkadaşlarımızın nazarı dikkatini celbederim. Siyanet etmek istediğimiz kimselerin - sözüm zapta geçsin - neticede aleyhine geçecek hususat çıkar, binaenaleyh Heyeti Celilenize bu husustaki efkârımı arz ediyorum. Tehazzür edilmesi lâzımgelir.

VEHBİ B. (Karesi) — Kanundaki, mevkuf olanların tâbirinin mânası kalmaz, işte onu düşünmeliyiz.

FERİDUN FIKRİ B. (Devamla) — Üçüncü noktaya gelince; o da ikinci maddeye müteferrikdir. Biz diyoruz ki, alelittlak hiçbir devlet, bolşevik olmamak şartı ile, hukuku şahsiyeyi affedemez.

Bendeniz; bâzı zevatın hukuku şahsiye hakkında yürüttüğü mütalâatı, hiçbir eseri hukukide görmedim ve yoktur. En mühim bâzı zevatı kıram da böyle söylüyorlar. Yapsak, yap-sak - ki hukuku ceza kitapları bunu kabul etmiştir - bâzı menafi namına yapıldığından dolayı Devlet, hukuk şahsiyeyi takabbül eder ve mûta olur. Bu ef'al, memleketin selâmeti namına yapıldığından Devlet onların tazminini takabbül edebilir ve sarahaten hukuku ceza kitaplarında meselâ : «Garon» un hukuku ceza kitabında bu sarahaten mevcuttur, muharrerdir. Selâmeti Devlet ve memleket namına bir cürüm vukubulursa o cürümden mütevellit hukuku şahsiyeyi Devlet, selâmeti âmme namına takabbül edebilir. Bizim üç esasımızı bendeniz Heyeti Celilenize arz ettim. Bu bapta da takrir vereceğim; rey ve karar Heyeti Celilenizindir.

REİS — Halid Bey Kastamonu! Buyurun.

HALİD B. (Kastamonu) — Sarfınazar ettim.

SÜREYYA B. (Karesi) — Efendiler Heyeti Celilenize takdim edilen ve yine Heyeti Âliyenin bundan evvelki müzakeresi esnasında verilen takrirlere ittibaan Adliye ve Müdafaai Milliye Encümenlerinin iştirakiyle ikinci defa had-

dei tetkikten geçirilmiş olan şu lâyiha kanuniye, haddizatında memleket ve milletin istiklâl ve istihlâsını temin için çalışan ve nasıl bir zamanda çalıştığı ve bu mesaisi neticesinde muntazam Millî Ordunun teessüsüne ne kadar müessir bir surette yegâne bir âmil olduğu herkesin malûmu olan Kuvayı Milliye mensubini diye telhis edilebilecek - zevatın birinci madde muharrer iki tarih arasındaki zaman zarfında ihtiyar etmiş oldukları ef'al ve harekâtın felsefei ceza ve hizmeti ceza noktai nazardan cürüm addedilip edilmeyeceğini tetkik ile neticelenmiştir. Yine Heyeti Celilenizin bundan evvelki müzakerat esnasında tecelli eden tezahürat ve temayülâtında mülhem olan bir noktai nazar, tamamen Heyeti Celilenizin kabulüne daha evvelce mazhar olmuş bir noktai nazardır. Adliye Encümeni, bu maddei kanuniyeyi evvelce yalnız olarak düşünmüş ve orada memleket ve milletin istiklâl ve istihlâsını temin için çalışan Kuvayı Milliye mensubininin muayyen iki tarih arasında kalan bir zaman zarfında ika etmiş oldukları ef'al ve harekâttan tarih ve sureti ikai itibarıyla ve o zamanda hükümran olan kanuni noktai nazara göre cürüm telâkki edilebilecekleri, cürüm addederek maddei sabıkada af tâbirini istimal etmiştir. Bilâhara Meclisi Âli, memleketin, vatanın her bucağında yapılan kanlı, vahşi baskınlar ve akınlar içerisinde Devletin tamamen inhilâl ettiği ve ordunun bir anka gibi mahiyete münkalibolduğu bir zamanda yüreklerinden kaynıyan millet, vatan aşkıyla meydanı mücadeleye atılan bu kahramanlar, Devletsiz ve Hükümsüz bir sahada aneak milleti, vatani ve namusu milliyi kurtarmak için mesai mücahedekâranelerinde ihtiyar etmiş oldukları maksadı harekâtın - o zaman hakiki bir devletin muamelâtını tanzim eden ve tahtı tekeffüle alan ahkâmı cezaiye bulunmadığından dolayı - o zamana göre bir maddei kanuniye ile tesbiti lâzımgelceğini düşünmüş ve onların bir cürüm addedilemeyeceği kanaatini izhar etmişti. İşte o kanaatten ve o arzuyu unumiden dolayıdır ki, Müşterek Encümen bu noktai nazardan dolayı bu defa maddede cürüm kelîmesini kullanmamış ve o harekâtı vâkıayı cürüm teşkil edecek bir mahiyette bulmamıştır. Ve cidden istihlâs ve İstiklâl Mücahedeâtı, İzmir istirdatı ile neticelendikten yani maddi bir

surette tekemmül ettikten ve neticeye vasıl olduktan sonra teessüs eden millî Hükümetin, Millî Devletin yüksek mahakiminin kısmi azamından çıkan mukarrerata bu birinci maddede mündemiç olan mânayı ve noktai nazarı kabul ve teyideder mahiyette birçok ilâmat ile teyidetmiştir. Türk hükkâmı bu kabîl efalî cürüm addetmek doğru olmadığını ve cürüm addedilmemesi lâzımgeldiğini ahkâmı müttehize ile kabul ve ispat etmiştir. İndel-hace Heyeti Celilenize memleketin muhtelif cinayet mahkemelerinden sudur edip Mahkeme-i Temyizce de mazharı tasvibolmuş böyle beş, on, onbeş yüz ilâm gösterebilirim. Bu mâruzatı mütekaddemeden sonra müsaade buyursanız birinci maddeyi bir defa daha sat-hice tahvil etmek isterim. Efendiler birinci madde ile diyoruz ki : 21 Teşrinievvel 1334 ve 13 Ağustos 1339 tarihi arasında sıkışık kalan müddet zarfındaki Mücadele ve Mücadele-i Milliye'nin devam ettiği zamanda, maddede muharrer ve ancak (Müdafaai memleket maksat ve gayesiyle teessüs ve teşekkül etmiş olan her nevi cemiyat ve heyetlerle müfrezelerin kumandan, efrat ve mensubîni tarafından ika edilmiş olan ve memurîni resmîyei Devlet tarafından müdafaai memleket uğrunda ihtiyar edilmiş bulunan efal ve harekât cürüm addedilemez) İbaresini vardı. Efendiler burada maksut eşhası ikiye taksim ediyoruz. Meclis zabıtlarının kamunu tatbik edecek olan memurlar nazarında mühim ve müessir olacağı mülâhazası serd edilmiş olduğu ve bu da mühim bulunduğu için şu tahlile mecbur oldum. Bunların birincisinde doğrudan doğruya istiklâli vatan ve istihlâsı memleket gayesiyle teşekkül etmiş olan cemiyet ve heyetlerle müfrezelerin kumandan, efrat ve mensubîni tarafından bilâkaydüşart, yani uğrunda ve zımında gibi birtakım takyidatın kabulü bu mücahitleri afivkâr bir noktai nazaardan uzak bulundurur gibi bir mülâhaza ile ihtiyar edilmemiştir. İkincisi de yine aynı maksatla teşekkül etmiş cemiyetlerle birlikte veyahut onların harekâtını tesri ve teshil eder mahiyette (Memurîni Devlet tarafından müdafaai memleket uğrunda) kaydı ile takyidedilmiştir. İka edilmiş olan ef'al, harekâtтан sonra gelen (Uğrunda) kelimesi ancak memurîni resmîyeye mâtuftur. Bundan evvel

geçen zevata uğrunda, zımında, maksadı ile gibi bir kayıt konulmamıştır ve konulmaması da maksadı asliye ve Heyeti Celilenizin bundan evvelki celsede gösterdiği arzuya, tamamıyla izhar buyurduğu iradeye mümafi olur. Burada encümenin noktai nazarı memurîni resmîyei Devlet, silâhbedest olarak bu mücadelede iştirak etmedikleri, sıkışık, mücbir ahval altında alefvev bâzı harekâtın ihtiyarına mecbur olmaları mülâhazasını nazarı itibara alarak bunlar için her halde istihlâs ve istiklâli vatan ve millet (uğrunda) kelimesi kaydı konmuştur. Efendiler bu kabîl efal eşhası hakkında (takibat icra olunamayacağı) cümlesinin konulması o kabîl efalin cürüm addedilmemesinden mütevellittir. Yoksa Kuvayı Milliye mensubininin muayyeri zaman zarfında ihtiyar etmiş oldukları efal ve harekât için takibat icra olunamayacağı cümlesini koymazsak veyahut uğrunda, zımında maksadıyla gibi bir kayıt koysak bu muhterem mücahitlerin heyeti umumiyesinin bir defa takibata duçar olmalarını, devairi istintakiyeden ve mahakimden geçmelerine zaruret hâsıl olur ki o zaman Meclisi Âlinin «Af» kelimesiyle bu efalin cürüm addedilmemesi hususunda istihdaf ettiği maksat ve izhar buyurduğu arzu husul bulmazdı. Binaenaleyh birinci madde tamamen Heyeti Celilenizin bundan evvelki müzakerede maddeten izhar buyurduğu iradei âliyyeye ittibaen tesbit edilen bir metindir.

İkinci maddeye gelince; ikinci madde tamamen mukayyettir. Diyoruz ki, efal ve harekâtı cürüm addedilmeyen şu eşhas tarafından efal ve hareketlerinde istihdaf ettikleri gayei mübecceleye vusul için efrat yedinden almış oldukları eşya, nukut ve saireden dolayı hukuku âdiye dâvası yapılırsa mahakimi hukukiye işbu dâvayı istima etmeyecek, hükkâm istimadan memnudur. İkinci madde böyledir. Fakat efendiler istimadan memnuiyet kaydı affı umminin hukuku şahsiyeye aidolamayacağı mülâhazasından mütevellittir. Ancak birinci maddedeki efal ve harekâtı cürüm addedilmeyen zevat, bittabi mehuzatı memleketin istiklâl ve istihlâsı maksadı mübecceliyle yapmış olacakları ve o zaman Devlet ve Hükümet müesseseleri ve teşkilâtı resmîye mevcudolmadığı cihetle millî müfrezelerin, mücahidîn zümrelerinin

iaşe, ilbas, levazım ve teçhizatı sairelerinin temini için kendilerine bir merci bulunmadığından dolayı bunlar bâzı mehuzat yapmış olduğundan bunlar hakkında ikame edilecek deaviden dolayı kendilerinin uzun müddet takibat görmemelerini temin için yapılmıştır. Şayet -vâridi hatır olacağı veçhile- bu mücahidîn denilen eşhas, o zamanki sıfatı mübeccelelerini suiistimal ederek, mücahitlik unvanını suiistimal ederek şahsî menfaatlerini temin için bir şey almışlarsa bunlar efradın hukuku mukaddesei şahsiyesini teşkil edeceğinden bunlar hakkında bir af bir ademiistima dâva gibi bir mesele hiç bir vakit hukukî olamayacağından dolayı bu maddeye bir kayıt konmuştur bu kayıt bu mülahazayı korumuştur. Başka bir nokta kalmamıştır, madde şöyledir: «Maddei ânifede muharrer eşhas tarafından Mücadelei Milliye'nin devam ettiği mezkûr tarihler arasında geçen zaman zarfında istiklâl ve istihlâsı vatan maksadiyle vuku bulan mehuzat...» deniliyor. İşte efendiler bu maksattan gayri bir sebep ve suretle vâkı olan mehuzattan dolayı mutazarrır olanların bu kayda istinaden mahkemeye gitmelerine ve mahakimin dahi bu kabîl deavii hukuku şahsiyeyi istima etmesine mâni yoktur. Bu memnuiyet olmayınca hukuku şahsiye için Meclisi Âlinin noktai nazarına münafi bir kayıt konulmuş değildir. Maksadı aslî mübeccelin hilâfında bir noktai nazar tesbit edilmiş demek değildir. Mücahit Ali, müfrezesi için falan yerden beş koyun almış ve müfreze bunu yemiş. Bu beş koyun kimin olursa olsun sahibi dâva edemez ve hükkâm bunu böyle bir dâvayı istima edemez, hükkâm istimadan memnudur. Fakat efendiler zeyt falan adamdan beş koyun almakla beraber, beş bin lira da fa-

lan adamdan sırf şahsı için almış ise; işte ondan dolayı, beş bin liradan dolayı bu şahıs dâva eder ve mahakim de istima eder. Bu madde ile mademki bu kapı açıktır. Menfaati şahsiye için olan mehuzattan naşi bu kanunla hukuku şahsiyeye taarruz olunmamıştır. Hukuku şahsiye iptal olunmamıştır. Hukuku şahsiyeden dolayı efradın hakkına taarruz ve tearuz eder bir mahiyette hüküm iltizam olunmamıştır. Binaenaleyh kanunun heyeti umumiyesini kifayeti müzakeresiyle maddelere geçilmesini rica ediyorum. (Kâfi sesleri)

MEHMED EMİN B. (Karahisarî Şarki) — Efendim bir şey arz edeceğim: Müsaade ederseniz maddeleri yazalım.

REİS — Efendim kifayeti müzakere takriri var okuyacağız:

Riyaseti Celileye

Müzakere kâfidir. Maddelere geçilmesini teklif ederim.

31 Teşrinievvel 1339

Karesi Mebusu
Hulûsi

Riyaseti Celileye

Heyeti umumiyesinin müzakeresi kâfidir. Maddelere geçilmesini teklif ederim.

Yozgad

Süleyman Sırrı

REİS — Efendim müzakerenin kifayetini kabul edenler lütfen el kaldırsın. (Kabul, ret sesleri) Kifayeti müzakere kabul edilmiştir. On dakika teneffüs etmek üzere Celseyi tatil ediyorum.

Hitamı celse; saat : 3,15

İKİNCİ CELSE

Bed'i müzakerat; saat : 3,30

REİS — Birinci Reisvekili Sabri Beyefendi

KÂTIPLER : Vâsıf Bey (Saruhan), Ragıb Bey (Zonguldak)

REİS — Efendim! Celseyi açıyorum. Maddeleri okuyacağız; rica ederim; lütfen biraz sükûneti muhafaza ediniz!

Madde 1. — Mondros Mütarekesinin tarihi akdi olan 21 Teşrinievvel 1334 tarihinde bilitibar Sulhun Büyük Millet Meclisi tarafından tarhi tasdikı olan 1 Ağustos 1339 tarihine kadar geçen müddet zarfında müdafaai memleket maksat ve gayesiyle teşekkül etmiş olan her nevi cemiyet ve heyetlerle müfrezelerin kumandan ve efrat ve mensubîni taraflarından ika' edilmiş olan ve memurîni resmîyei Devlet taraflarından memleket uğrunda ihtiyar olunmuş bulunan ef'al ve harekât cürüm addolunmaz. Bunlar hakkında takibat iera edilemeyeceği gibi mahkûm olarak mahpus bulunanlar varsa derhal tahliye olunurlar.

Dr. FİKRET B. (Ertuğrul) — 1 Ağustos yanlışdır. 11 Ağustos olacaktır. Tashihsinler! Bir Ağustosta Meclis münakit değildi.

REİS — Rica ederim efendim, bir kere kanunu aynen yazınız; bilâhara müzakeresinde tashih edilir.

Madde 2. — Maddei ânifede muharrer eşhas tarafından Mücadelei Milliye'nin devam ettiği mezkûr tarihler arasında geçen zaman zarfında istiklâl ve istihlâsı vatan maksadiyle vukubulan mehzattan dolayı her hangi bir şahıs tarafından ikame olunacak hukuk dâvalarını hükkâm istimadan memnudur.

Madde 3. — İşbu kanun tarhi neşrinden itibaren meriyülieradır.

Madde 4. — İşbu kanunun icrayı ahkâmına Adliye Vekili memurdur.

REİS — Efendim! Birinci maddenin müzakeresine geçiyoruz.

(Birinci madde tekrar okundu.)

REİS — Söz Receb Beyindir.

ALİ SÜRURİ B. (Karahisarî Şarki) — Reis Bey tarihi tasdikın tashihi lâzımdır.

AHMED SÂKİ B. (Antalya) — Tarihi tasdik 12 Ağustostur.

RECEB B. (Kütahya) — Efendim, takdiri âcizaneme nazaran Müsterek Encümen tarafından yapılan bu madde maksadı temin edebilecek bir şekilde tedvin edilmiştir. Yalnız çok mühim addettiğim bir noktası vardır; kanunun ilk müzakeresi esnasında bu noktai nazarımlı arz etmiştim. Onu tekrar ederek bu madde hakkında bir takrir takdim edeceğim. Efendim, birinci maddede gösterilen müddetin mebd' ve muntehası biraz geniş tutulmuştur. Bunda mahzurdan ziyade fayda olduğuna kaaniim; bu nokta muvafıktır. Bu kanunun birinci maddesindeki harekâtı cürüm addetmemek faydasından müstefidolacakların kimler olacağı da zanı âcizaneme göre lâzım olduğu vuzuhla tarif edilmiştir. Sonra bu Muhterem Mücadelei Milliye fedakârlarının mahpustan kurtulmalarını temin edecek en kuvvetli hüküm ve en millî mânasiyle - böyle ifade edeceğim - konmuştur. Yani mevcudiyeti milliyeyi, bünyanı millî vücuda getirenlerin hareketlerinin cürüm addedilmemesi esası encüme kabul edilmiştir; bu da muvafıktır. Yalnız çok mühim gördüğüm bir mesele vardır ki, işte bunun tadilini teklif ediyorum. Maddenin bilmem kaçınca cümlesindedir, orta taraflarında olacak; «Kumandan, efrat, heyet, cemiyetler ve saire» denildikten sonra «Kumandan, efrat ve mensubîni» taraflarından deniyor. Bendenizce kumandan mevkiinde, etraf mevkiinde, cemiyetin mensubîni mevkiinde bulunanlar olduğu gibi bu suretle mensubolduğunu bir kayıt, bir vesika ile tesbit etmesi mümkün olmıyan ve belki de bizim tasavvur ettiğimiz şekilde kesbi mensubiyet etmemiş bulunan bâzı zevat vardır ki, bu millî müfrezelerin kumandanlarının bir emir ve hareketiyle sevk edilmiş olabilir. O zaman malûmuâliniz bütün kudret ve nüfuz millî kumandanlarda ve hattâ aşağı - yukarı efradında idi. Bu kumandanla-

rın efradı tarafından bir köylü çağırılır, şimdi şu harekâtı yapacaksın, şimdi bu kâğıdı alacaksın, şimdi falan yerden şu davar sürüsünü getireceksin, diye emirlerle hareket edenler, bu kanunun şümulü içerisindeki kumandan, efrat ve mensubinden addedilmeyebilir. Fakat bir vazife dolayısıyla takibata duçar olabilirler. Bunu temin etmek için arz ettiğim cümlelerin (Kumandan, efrat ve mensubin) tâbirinden sonra (veya mumaileyhimin emirleriyle aynı maksatla hareket etmiş olan âhar zevat tarafından) cümlesinin ilâvesiyle maddenin tashihini teklif ediyorum. (Doğru sesleri)

VÂSIF B. (Saruhan) — Efendim! Bendeniz öyle zannediyorum ki, Heyeti Muhteremeniz bu maddenin istihdaf ettiği maksada tamamen kaanidir. Ve bu maksadın husulünün zaruri olduğuna da kaanidir. Onun için fazla söyleyecek değilim. Yalnız heyeti umumiyesi müzakere edilirken bâzı arkadaşlarımızın serd ettikleri noktai nazar vardır. Maddelerin kabulü esnasında bu noktai nazarin hâkim olmaması için bunun tavihi zaruretindeyim : Bugünkü muvaffakiyeti ve zaferi, bugünkü Millet Meclisini; bugünkü mesut neticeyi tevlideden, temin eden ve büyük bir mücadelenin bütün safahatı tetkik edildiği zaman o safahattaki ahval nazari dikkate alınduktan sonra emin olunuz; o ef'al ve harekâtı hukukun çerçeveleri arasına almak imkânı yoktur. Evvelâ bu esası tesbit etmek lâzımdır. Şu muhakkaktır ki arkadaşlar! Biz bu kanunu yaparken nazariyatı hukukiyenin siyanetinden ziyade bugün memlekete hiyanet eden adamlar affedildiği halde bugünkü mesut neticeyi tevlideden, istihsal için çarpışan ve çalışanlar arasında tezdâd kaldırmak için yapıyoruz ve böyle bir elim tezdâttir ki arkadaşlar! Dün Anzavur'la beraber çalışan, benim mukaddesatıma taarruz eden, memleketin hayatına kaseden ve dün Damat Ferid'le beraber yürüyen adamları affediyoruz ve etmişizdir. Bunları affederken yaptıkları cinayet ve fecaati düşünün arkadaşlar!.. Sonra, bunun karşısında bugünkü Büyük Millet Meclisini şümulü mânasiyle kurtarmak için çalışanların ihmaline hangi vicdan kail olabilir? Onun için rica ediyorum; Heyeti Celileniz ki; bu son mücadelenin tevlidettiği muazzam bir eserdir; bu milletin bilhassa bu gibi saadet ve felâketlerini daha ziyade anlıyan hassas bir hey-

ettir. Bu maddeyi aynen kabul buyursun, bu suretle Millî Cidal karşısında duyduğumuz mefharet ve alâkayı tamamen ispat ve izhar edelim. (Çok doğru sesleri) Müzakeresi kâfidir, maddeyi aynen kabul edelim. Reye vaz'edilmesini teklif ederim. (Alkışlar)

REİS — Müzakeresinin kifayeti hakkında takrirler vardır. (Kâfi sesleri)

MUSTAFA FEVZİ Ef. (Konya) — Reis Bey, aleyhinde söyleyeceğim.

BESİM B. (Mersin) — Olmaz efendim. Çok mühim bir kanundur.

REİS — Efendim, aleyhinde söyleyecektir.

MUSTAFA FEVZİ Ef. (Konya) — Efendiler, bu madde kanuniye üzerinde biraz çokça tevakkuf etmek icab ediyor.

REİS — Efendim, müzakerenin ademikifayesi hakkında söyleyecektiniz! (Ademikifayetine dair söyle sesleri)

MUSTAFA FEYZİ Ef. (Devamla) — Esbabını izah edeceğim. Vâsif Bey biraderimiz tarafından izah buyurulduğu veçhile hakikaten bu adamların afları muktazidir. Fakat alelittlak şu Af Kanununda bir nokta vardır ki, o nokta ile bunları tamamen affetmiş olmuyoruz. Dikkat buyurun! Müdafaai memleket maksadiyle...

REİS — İstirham ederim efendim. Müzakerenin ademikifayesinden bahsedecektiniz.

MUSTAFA FEYZİ Ef. (Devamla) — Efendim! Ademikifayesinden bahsedeceğim. (İstihlâsı vatan uğrunda) tâbiri ve (Müdafaai memleket maksadiyle) kelimeleri bu kanunun içine sokulduktan sonra bunların behemehal yine mahkemelere sevk edilmeleri icabedecektir. (Hayır, hayır sesleri) Bir şahıs aleyhinde dâva ikame edildiği vakitlerde müddeiumumi bu adamın aleyhinde behemehal takibatı kanuniye yapacaktır, maksat budur.

AHMED SÜREYYA B. (Karesi) — Yoktur, efendim, yoktur.

MUSTAFA FEYZİ Ef. (Devamla) — Bir mesele daha vardır. Bidayeten istihlâsı vatan maksadiyle çalışmış, gayret etmiş, fakat bilâhara ihanet etmiş adamlar olduğu için bu kanunun içerisinde şu fıkranın ilâvesini teklif ediyorum.

REİS — Müzakereyi kâfi görenler lütfen el kaldırsın. Müzakere kâfi görülmüştür.

Tadil teklifleri vardır. Heyeti muhteremenize arz edeceğim.

Riyaseti Celileye

Birinci maddedeki «Kumandan ve efrat ve mensubini tarafından» kelimelerinden sonra «Müdafaai vatan uğrunda» kelimelerinin ilâvesiyle ibarenir «Kumandan ve efrat ve mensubini tarafından müdafaai vatan uğrunda ika edilmiş olan ilh...» şekline konulmasını arz ve teklif ederim.

31 . 10 . 1339

Zonguldak
Halil

Niğde
Ebubekir Hâzım

İzmit
İbrahim

Riyaseti Celileye

Mondros Mütarekesi 30 Teşrinievvel 1334 tarihinde akdedilmiş ve Lozan Muahedei Sulhiyesi de 23 Ağustos 1339 tarihinde Büyük Millet Meclisinde tasdik edilmiştir.

Birinci maddedeki bu tarihler yanlış gösterilmiş olduğundan tashihiini teklif eylerim.

İstanbul
Ali Rıza

Riyaseti Celileye

Birinci maddenin âtideki esas nazarı itibara alınarak tadilini teklif ederim:

«Lozan Müsalâhanamesinin Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından tarihi tasdikine kadar geçen müddet zarfında Kuvayı Milliye ve müdafaai vataniyenin teyit ve tahkimi zmnında veya bir maksadı vatanperverî ile ika edilmiş ceraim erbabı hakkında affı umumî ilân edilmiştir.

31 . 10 . 1339

Dersim Mebusu
Feridun Fikrî

(Ret, ret sadaları.)

Riyaseti Celileye

Birinci maddedeki (Ve mensubini taraflarından) tâbirinden sonra (veya muamaileyhimin emirleriyle hareket etmiş bulunan âhar zevat tarafından) fıkrasının ilâvesiyle maddenin o suretle tadilen kabulünü teklif eylerim.

31 Teşrinievvel 1339

Kütahya
Receb

(Kabul sadaları.)

Riyaseti Celileye

Birinci maddenin bidayetine (Kuvayı Milliye'nin bidayeti teşekkülünde hizmeti vataniyede bulunup bilâhara her hangi bir sebeple hiyaneti vataniyede bulunan eşhas müstesna olmak üzere) fıkrasının ilâvesini arz ve teklif ederim.

Konya Mebusu
Mustafa Fevzi

Riyaseti Celileye

Müdafaai cemiyet ve heyetleri mensubininin bilûmum ceraimini takipten istisna etmek doğru olamaz. Bunların ancak müdafaai memleketin teyidi uğrunda vukubulan efaline hasretmek lâzımdır. Binaenaleyh, (efrat ve mensubini taraflarından) fıkrasından sonra (müdafaai memleketin teyidi emrinde ika edilmiş olan...) suretinde tadilini teklif ederim.

31 Teşrinievvel 1339
Karahisarı Şarki Mebusu
Ali Süruri

REİS — Efendim takrirlerden en mühimi Dersim Mebusu Feridun Fikrî Beyin takriridir. Binaenaleyh evvelâ Feridun Fikrî Beyin takririni reye vaz'edeceğim.

FERİDUN FIKRÎ B. (Dersim) — Efendim tekrar okunsun. Ondan sonra reye koyunuz.

(Hayır, hayır sesleri.)

Dr. FİKRET B. (Ertuğrul) — İzaha lüzum yok efendim.

RECEB B. (Kütahya) — Bir defa daha okunmasını istiyorum.

REİS — Efendim Feridun Fikrî Beyin takririni bir daha okuyorum.

(Tekrar okundu.) (Hayır, ret sadaları.)

REİS — Efendim okunan takririn nazarı itibara alınıp alınmayacağını reyi âlinize vaz'edeceğim. Tabii nazarı itibara alınacak olursa encüme-ne tevdi ederiz. Bu takriri nazarı itibara alanlar lütfen el kaldırsın. Nazarı itibara alınmamıştır.

Diğer tarkirler de bâzı ilâveleri tazammun ediyor. Bunların en vazihı Receb Beyin takriridir. İlâvenin kabulü hususunda reyi âlinize vaz' ediyorum.

RECEB B. (Kütahya) — Okunsun efendim.

REİS — O halde Recep Beyin takririni bir daha okuyorum.

VEHBİ B. (Karesi) — Encümen kabul ediyorsa söz yok. Yani encümene gitmeye lüzum kalmaz.

RECEB B. (Kütahya) — Encümen kabul etse bile reye konulmak lâzımdır.

REİS — İstirham ederim efendim, müsaade buyurun kabul edilmesi hususunu reye vaz'edeceğim. Müzakereye mahal yoktur.

(Recep Beyin takriri tekrar okundu.)

REFİK B. (Konya) — Encümen zaten kabul ediyor.

VEHBİ B. (Karasi) — Sahibi takrirden bir şey soracağız. Aynı maksatla deyince makabline de mâtuf olmak lâzımgelir. Binaenaleyh, evvelki düşündüğümüz mâhzur vârittir.

VÂSİF B. (Saruhan) — Aynı maksatla kelimeleri kalksın.

REİS — Receb Bey bu hususta ne dersiniz?

RECEB B. (Kütahya) — Anlamadım efendim. Bir daha tekrar ediniz.

VEHBİ B. (Karesi) — Aynı maksatla denildiği takdirde makabiline de şâmil olması icabeder. Şu halde evvelki düşündüğümüz mahzur tekrar vârittir.

RECEB B. (Kütahya) — Şu halde aynı maksatla tâbirini kaldırmaktan ise, mevcut vuzuhu kâfi görmedikleri için ve suitefehhümü izale maksadiyle bunun başına «aynı tarihler arasında» cümlesini koyarak daha ziyade tavzih etmek lâzımdır. Bu cihet daha müreccaktır. Ben deniz «taraflarından ve aynı tarihler arasında aynı maksatla» diye teklif ediyorum. (Aynı maksatla kalksın sesleri) Peki efendim. O halde «Aynı maksatla» tâbirini kaldırarak diğer tâbiri arz ediyorum.

REİS — O halde tekrar Receb Beyin takririni okuyorum efendim.

(Receb Beyin takriri tekrar okundu.)

REİS — Bunun ilâvesini kabul edenler lütfen el kaldırsın. Kabul edilmiştir.

Efendim Konya Mebusu Mustafa Fevzi Efendinin bir takriri vardır ki başka bir ilâve ve tâbir teklif ediyorlar. Takririn esası şudur: Bidayeten Harekâti Milliyeye iştirak etmiş ve Harekâti Milliyenin muktaziyatına göre hareket etmiş; fakat muahharan tebdili hareket etmiş... (Gürültüler, maddeyi reye koyun sesleri) Efendim; istirham ederim evvelâ reye ko-

yayım, sonra isterseniz reddediniz. Okuyorum efendim.

(Konya Mebusu Mustafa Fevzi Efendinin takriri tekrar okundu.)

REİS — Bu takriri nazarı dikkate alanlar lütfen ellerini kaldırsınlar. Reddedilmiştir efendim.

Efendim Karahisarı Şarki Mebusu Ali Süruri Efendinin takririnde bir kayıt vardır; takririni okuyorum:

(Karahisarı Şarki Mebusu Ali Süruri Efendinin takriri tekrar okundu)

VÂSİF B. (Saruhan) — Mahkemeye gider sonra.. (Mümkün değildir sesleri) O mümkün değildir.

ALİ SÜRURİ Ef. (Karahisarı Şarki) — Kısa söyleyeceğim. Rûfekanın bir şeye nazarı dikkatlerini celbederim. Bilfârz bidayeten Kuvayı Milliyeye intisabetmiş bir adam bu tarihler arasında sırf şahsî bir katil ika, etmiş ise bunu da mı affediyorsunuz? (O başkadır sesleri) Başka değildir. Madde bunu ifham ediyor. Bu mefhumiyete o da giriyor. Binaenaleyh arz ettiğim takrirdeki teklifi kabul buyurursanız maksadı âli hâsıl olmuş ve tereddüt izale edilmiş olur. Bunları affetmeyiniz efendiler; bir adam Kuvayı Milliyeye intisabetmekle lâyüsel olmaz. (Gürültüler)

REİS — Müsaade ediniz efendim. Takririni okudum; sahibi takririn izahat vermek hakkıdır. (Gürültüler.) Müsaade buyurunuz efendim. Takririni okudum; sahibi takrir Süruri Efendi de takrirlerini izah ettiler. Binaenaleyh nazarı dikkate alınıp alınmamak üzere reyî âliyenize arz ediyorum. Kabul buyuranlar ellerini kaldırsın... («Ret» sadaları.) Kabul olunmadı efendim.

Zonguldak Mebusu Halil ve İbrahim Süreyya beylerin takriri vardır, ki bu da bir kayıt ilâvesini teklif ediyor; okuyorum.

(Zonguldak Mebusu Halil Beyle rûfekanın takririni tekrar okundu.)

(«Aynı tekliftir, aynı şeydir, reddolundu» sesleri.)

REİS — Efendim İstanbul Mebusu Ali Rıza Beyin bir takriri vardır, ki bunda şimdi mevzuubahsolan tarih tashihine ait, okuyorum.

(İstanbul Mebusu Ali Rıza Beyin takririni tekrar okundu.)

REİS — Efendim bu tavrı kabul edenler lütfen el kaldırsınlar. Kabul edilmiştir.

Şimdi birinci maddeyi tadil veçhile reyî âlinize vaz'ediyorum. Kabul buyuranlar lütfen...

SÜLEYMAN SIRRI B. (Bozok) — Birinci maddenin şekli muaddeli nasıl oldu? Okunsun da ondan sonra kabul edelim. Ya başka türlü yazıldı ise...

30 Teşrinievvel 1334 ten 23 Ağustos 1339 tarihine kadar geçen müddet zarfında müdafaaî memleket uğrunda ika' edilmiş olan efal ve harekâtın cürüm addolunmayacağı hakkında Kanun

Madde 1. — Mondros Mütarekesinin tarihi akdi olan 30 Teşrinievvel 1334 tarihinden bilittibar Sulhün Büyük Millet Meclisi tarafından tarihi tasdiki olan 23 Ağustos 1339 tarihine kadar geçen müddet zarfında müdafaaî memleket maksat ve gayesiyle teşekkül etmiş olan her nevi cemiyet ve heyetlerle müfrezelerin kumandan ve mensubîni veya mumailiyhimin emirleriyle hareket etmiş bulunan âhar zevat taraflarından ika' edilmiş olan ve memurîni resmîyei Devlet tarafından müdafaaî memleket uğrunda ihtiyar olunmuş bulunan efal ve harekât cürüm addolunmaz. Bunlar hakkında takibat icra edilemeyeceği gibi evvelce mahkûm olarak mahpus bulunanlar varsa derhal tahliye olunurlar.

REİS — Efendim, maddeyi şekli muaddeliyle reyî âlinize vaz'ediyorum. Kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın... Kabul olundu efendim. İkinci maddeye geçiyoruz.

Madde 2. — Maddeî ânifede muharrer eşhas tarafından Mücadeleî Milliyenin devam ettiği mezkûr tarihler arasında geçen zaman zarfında istiklâl ve istihlâsı vatan maksadıyla vukubulan mehzattan dolayı her hangi bir şahıs tarafından ikame olunacak hukuk dâvalarını hükkâm istima'dan memnudur.

VÂSİF B. (Saruhan) — Efendim Meclisi Âli birinci maddeyi kabul etmekle böyle ulvî bir maksat için irtikâbedilen efali cürüm addetmemiştir; bu suretle ceza meselesi ortadan kalkmış oluyor.

Arkadaşlar! Şunu da itiraf etmek lâzımdır ki; bu mukaddes maksadı istihsal için bunların içinde belki kendi zevk ve şahsî menfaat-

leri için para veya mal alanlar da vardır. Fakat Kuvayı Milliye zamanında ordunun iâşesi için koyunlar ve sığırlar alınmıştır ve bilhassa ilk Milis ordular için böyle mevaşi ve para alınmıştır. Bunların ekseriyeti azîmesi Kuvayı Milliyyeye mensubolan Heyeti Merkeziye âza ve rüesası ve kumandanları tarafından alınmıştır. Bunu bilhassa tasrih ediyorum. Bir kısmı da arzusunun hilâfında olarak bu gibi şeyler olmuştur.

Arkadaşlar! Şimdi birinci maddede Meclisi Âliniz bu gibi zevat için büyük bir ulüvvüce- nap gösteriyor. Fakat ikinci madde kabul edildiği takdirde her hangi bir hukuku şahsiye dâvası üzerine o zevat mahkemelerde sürünmek mecburiyetinde kalacaktır. Tasavvur edebilir misiniz ki, o zaman alınmış olan binlerce lirayı veyahut her hangi bir malı bugünkü arkadaşınız veya bugünkü Kuvayı Milliyyeye çalışmış olan zevat tediye kaadir olabilsinler! Binaenaleyh bunların haklarında hukuku şahsiye dâvası ikame edilecek, mahkemelere celbedilecek, birçok avukat paraları verilecek ve neticede de mahkemedan aleyhinde bir karar sâdir olacak. O zaman bunlar bu parayı veremiyeceler, velhâsıl sürünüp duracaklar. Halbuki, Meclisi Âli birinci maddeyi kabul etmekle istihdaf ettiği maksat, Allah saklasın ilerde yine böyle bir tehlike karşısında kalındığı zaman için memlekette mevcudolan fedakârlık hissini öldürmemektir.

Arkadaşlar, rica ederim; bu noktaya bilhassa nazarı dikkatinizi celbederim. Memleketin buhranlı bir zamanında birçok fedakârlar çıkmışlar ve mesuliyeti düşünmemişlerdir. Hayatlarını feda ederek ortaya atılmışlardır. Eğer bunları süründürürseniz; - hiç şüphesiz bunu temenni etmem - yalnız on sene, yirmi sene sonra, - tarihte böyle şeyler münderiştir - bir fedakârlık itisenildiği vakit, o zaman birçok adamlar bunu düşünerek tereddüde mâruz kalacaklardır. Bu, her şeyden evvel düşünülecek en mühim bir esastır.

İkincisi! Kanunun heyeti umumiyesi mevzu bahis olduğu zaman bazı arkadaşlar ve bilhassa Adliye Encümeni âzayı kiramından olan bir - iki refikim, hükkâmın takyidedilemeyeceğini söylemişlerdi. Bendeniz hukukşinas ve bu hususta mütehassıs değilim ve hiç şüphesiz

mektebi hukukun yetiştirdiği bir genç olmak itibarıyla hukukî fikirlere muteriz olamam ve onun düşmanı olmadığımı tasrih etmek istiyorum. Fakat hukukşinas bir arkadaşımın bana hatırlattığı veçhile itiraf etmek mecburiyetindeyiz ki; icabında bâzı kanunlar, mahkemeleri takyidetmektedir. Arkadaşlar! Meselâ, müruruzaman bir takyit değil midir? Bugün mevzuatı hukukiyemizde müruruzaman olduğu halde hükkâm dâvayı istimadan menedilmiş midir edilmemiş midir?

AHMET SÜREYYA B. (Karesi) — Sükna Kanununda da hükkâm dâvayı istimadan menedilmiştir.

VÂSİF B. (Devamla) — Ben öyle zannediyorum ki : Bir zamanın, bir mekânın veya hut herhangi bir âmilin tesirâtı ile mahkemeler dâvayı istima'dan men'edilmiştir.

SÜREYYA B. (Karesi) — Sükna kanununda olduğu gibi.

VÂSİF B. (Devamla) — O halde müruruzaman da bu işte âmil oluyor. İcabında mahkemeler bu dâvanın istimaından men'ediliyor ve memleketi, Vatanı kurtarmak için en mükaddes bir vazife peşinde koşan bu adamlar için bu mühim bir âmil olamaz mı? (Olur sadaları)

Arkadaşlar! Bir noktayı daha arz edeceğim; kanunun maddesi dâvanın rüyetini men'etmemektedir. Yani hukuku şahsiyesi kaybedilmiş olduğuna kaani olan bir adam, dâva ikamesinden memnu' değildir. Daha açık bir tâbir ile söyliyeyim; efrat, dâva ikâmesinden men'edilmemelidir. O ikamei dâva eder. Fakat meselenin müessiriyeti noktai nazarından hükkâm takyidedilmiştir. Dâvayı istima'den men'edilmiştir. Öyle zannediyorum ki, mahkemeler; takyidi mevzuubahis değildir. Çünkü zaruret noktai nazarından, selâmet noktai nazarından, mevzuatı hukukiyei hazıra noktai nazarından birçok zaman mahkemelerimiz takyidedilmektedir. Size müruruzaman takyidini bir misal ile arz ediyorum. Onun için arkadaşlar bunu aynen kabul etmezsek istihdaf ettiğimiz maksat hâsil olmayacaktır. Birçok arkadaşlarımız, birçok fedakârlarımız yine mahkemelerde sürüneceklerdir. Çok rica ediyorum arkadaşlar! Bundan iki, üç sene evvel bu harekât yapılırken hukuk fikri feda edil-

miştir. Arkadaşlar! Ben bir hukukçu olduğum halde üç sene evvel Balıkesir'de böyle bir şey yapmışımdır. Çünkü memleket gitmişti, bütün Vatan gitmişti, mukaddesat gitmişti. Bunun karşısında hukuk düşünülemez. Buna imkân yoktur. Bu itibarla rica ediyorum ki arkadaşlarım bu maddeyi tesbit ederlerken, buna rey verirlerken bugünkü huzur ve sükûnda ve bugünkü devrin verdiği zihniyet ile değil dört sene evvelki feci' zamanlarda imalei fikrederek o hisle mütehasis olsunlar ve o suretle reylerini istimal etsinler!

BESİM B. (Mersin) — Reis Beyefendi evvel söz istedim, rica ederim.

REİS — Hayır efendim, kâtip beyler yazıyorlar.

BESİM B. (Mersin) — Şimdi müzakere kâfi buyuracaksınız, bu nasıl olur? Kanunun heyeti umumiyesinde söyletmediniz; birinci maddede söyletmediniz.

ABDULLAH AZMÎ Ef. (Eskişehir) — Efendim birinci madde ile tesbit edilen ahkâm Meclisin velâyeti âmmesi hasebiyle yapması lâzımgelen bir hareket idi ve onu yapmış ve tesbit etmiştir. İkinci maddesinde ise mevzuubahsolan hukuku şahsiyedir. Hukuku şahsiyeyi Meclisin affetmek salâhiyeti yoktur efendiler. Hukuk nokti nazarından...

EMİN B. (Tokad) — Bu değildir Abdullah Azmi Efendi, takyidi kazadır.

ABDULLAH AZMÎ Ef. (Devamla) — Hükkâmı bundan men'etmek demek; hükkâmı adaletten men'etmek demektir. Meclis hiçbir vakit hükkâmı adaletten men'edecek bir kararı vermiyecektir. Efendiler! Evet mahkemeler takyidolunabilir. Meclisin vâsi salâhiyeti vardır. Hattâ esasatı hukukiye itibarıyla de takyidolunabilir. Hükkâmı zamanla, mekânla bâzı hususat ile takyidedilebilir. Fakat bu şey salâhiyeti dairesinde olmak lâzımgelir. Zeyd'in Anaru'va borcunu bir Meclis yahut bir makam nasıl olur da affedebilir? Yalnız kendisi tesviye eder. O suretle affedilebilir. Binaenaleyh; bunda yapılacak şey, evet, Vâsıf Beyin dedikleri noktai nazardan memleketin selâmeti için birçok şeyler yapılmış ve alınan para memleketin selâmetine sarf edilmiştir. Bugün milletin Hazinei Devleti mevcuttur. Efendiler! Bugün ona vâziulyed olan, yani o paralarla kazanılan hukuka vâziulyed olan

millettir ve bu milletin mümessili sıfatıyla bu Meclistir. Neden bu hukuku, milleti Hazineden tesviyeye razı olmuyoruz? (Bravo sadaları.) Meclisimizden her türlü kanun çıkabilir. Fakat çıkacak kanunlar hakka, adle mukarin olmalıdır. Efendiler! Cenabı Allah bile hukuku ibâdı affetmeyi emretmediği halde yalnız hukukullahın affını bâzi esbab tahtında va'detmiştir. Meclis hukuku âmmeye böyle bir kanun çıkarabilir. Her şeyi nazarı dikkate alarak hiç kimseyi mağdur etmeksizin doğru bir karar çıkarabilir. Hukuku şahsiye bâki kalan maddelerde ashâbı hakkın acaba yüzde kaç tanesi mahkemelere müracaat etmiş? İstatistik tutulsa yüzde on tanesinin mahkemeye müracaat etmediği anlaşılır. İktidarı varsa, sabit olursa kendisinden tahsil olunur. İktidarı yoksa Hazinei millet; bugün nasıl ki, vaziyet ve tekalifi milliye ve harbiye suretleriyle alınan emvali, tesviye ediyorsa bunları da tesviye etmelidir.

EMİN B. (Tokad) — Yedlerinde senet varsa.

ABDULLAH AZMİ Ef. (Devamla) — Onu zaten Avans Kanununun yedinci maddesi tasrih ediyor. Rica ederim bu zevatın paralarıyla kazanılan bugünkü vaziyete hâkim olan bu Meclistir. Ben hukuk müntesibiyim. Hiçbir vakit hukukun gizdiği bu yoldan dışarı çıkamam. Çünkü viedanım razı olamaz. Herkes kendi viedanının sahibidir. Efendiler! Ben size teklif ediyorum, maddeyi encümene gönderiniz! (Hayır, hayır sesleri.) İsterseniz göndermeyiniz, ben teklifimi yapayım, ondan sonra ne isterseniz yapın!

FUAD B. (Lâzistan) — Burada hallededeceğiz, burada...

ABDULLAH AZMİ Ef. (Devamla) — İktidarı olanlardan hukuku şahsiye tazmin olunur. İktidarı olmayınların borcu da Hazinei millettten tesviye olunur. Hukuku bugün sabit olan, emin olunuz ki, yüzde onu bile tecavüz etmez. Elverir ki, Meclisten böyle kararlar çıkmasın. Meclisi böyle haksız kararlardan tenzih etmek isterim. Ve bu maksatla fikrimi arz ediyorum. (Bravo sadaları, alkışlar.)

REİS — Efendim müzakerenin kifayeti hakkında dört taktır vardır.

BESİM B. (Mersin) — Aleyhinde söyleyeceğim Reis Beyefendi...

HALİS TURGUD B. (Sivas) — Efendim hukuku şahsiyeye taallük eden ve deminden beri mevzuubahsolan bu mesele esasatı hukukiyeye

nazaran Heyeti Aliyenin salâhiyeti haricinde olan bir meseledir. Binaenaleyh böyle alelimya ve alelfevr bu gibi esasatı ihlâl etmek doğru bir şey değildir. Burada serd edilen mütalâata nazaran zannediliyor ki, hapishaneler ağzına kadar dolmuş, mahkemeler hukuku şahsiyeye mütaallik deva ile mütemadiyen meşguldür. Halbuki millet çok kadirşinastır, millet afiftir ve memleketin saadet ve selâmeti için çalışanları, alevinfirat söyleyebilirim ki, adam öldürmüşler ve memleketin selâmeti için ledelicap bir kaza, bir liva halkını peşinden sürüklemişlerdir. Fakat hiçbirinizin yakasından tutmamıştır. (Şahsımız için söylemiyoruz sesleri.) Millet, esas itibariyle kendine ve kendinin saadetine çalışanları her vakit takdir etmiştir ve edecektir. Binaenaleyh ortalıkta ağraz neticesi olarak duğarı takibat olanlar varsa onları kurtarmak için şu kayda lüzum vardır, yoksa...

REİS — Efendim müzakerenin kifayeti hakkında söyleyecektiniz.

Efendim müzakereyi kâfi görenler... (Gürültüler)

REİS — Efendim maddenin müzakeresinin kifayetini reyî âlinize vaz'ediyorum.

HALİS TURGUD B. (Devamla) — Müsaade buyurunuz, müzakerenin kifayeti aleyhinde söylüyorum. Hukuku şahsiyeye taallük eden kısım için müzakere gayrikâfidir. Rica ederim meseleyi iyi tetkik buyurunuz!

REİS — Efendim müzakerenin kifayeti aleyhinde Halis Turgud Bey mütalâalarını dermeyan ettiler. Şimdi taktirleri okuyacağız! (Müzakere kâfi değil, sesleri.)

Riyaseti Celileye

Müzakere kâfidir, maddenin reye vaz'ını teklif ederim.

Lâzistan
Ahmed Fuad

Riyaseti Celileye

Müzakere kâfidir, maddenin aynen, reye vaz'ını teklif eylerim.

Saruhan
Vâsif

Riyaseti Celileye

Müzakere kâfidir, ikinci maddenin aynen reye vaz'ı ve kabulünü teklif ederim.

Kozan
Ali Saib

Riyaseti Celileye

İkinci maddenin müzakeresi kâfidir, reye konulmasını teklif ederim.

Karesi
Hulûsi

REİS — Efendim müzakereyi kâfi görenler ellerini kaldırsın... Müzakerenin kifayeti kabul edilmiştir. (Gürültüler) Müzakerenin kifayeti hakkında dört tahrir okundu ve kabul edildi, Makamı Riyaset başka nasıl hareket edebilir?

Efendim! Bâzi tahrirler vardır; maddenin tadili hakkında. Onları da reyi âlinize vaz'edeceğim. Dört tahrir hemen aynı mealdedir.

RAGİB B. (Kütahya) — Müzakere kâfi görüldü mü?

REİS — Görüldü efendim.

Riyaseti Celileye

2 nci maddenin şu suretle tashihini teklif ederim.

Madde 2. — Maddei ânifede muharrer eşhas tarafından Mücadelei Milliye'nin devam ettiği mezkûr tarihler arasında geçen zaman zarfında istiklâl ve istihlâsı vatan maksadiyle vukubulan mehuzatın bu maksadın husulü için sarf edilmediğini ispat eder vesaik ibraz edilmeyen mehuzat için her hangi bir şahıs tarafından ikame edilecek hukuk dâvalarını hükkâm istima'dan memnudur suretiyle kabulünü teklif ederim.

Bolu Mebusu
Mehmed Vasfi

Riyaseti Celileye

Vâkıra Kanunu Medenimizce kaza zaman ve mekânın ve bâzi hususatın takyidiyle tekayyüdederse de bu hususun binnetice hukuku şahsiyenin affına mâtuf bir şekilde istimali muvafıkı nefsülemir olmamakla beraber hukuku şahsiyenin affı hakkında ne bir vekâlet ve ne de bir vesayeti haiz olmadığımızdan hem istihlâsı memleket için çalışanların harekâtından hesap sormamak ve hem de hukuku şahsiyeyi heder etmemek üzere maddenin nihayetindeki cümle'nin tayyî ile zirdeki şekilde kabulünü teklif ve rica ederim.

Madde 2. — Maddei ânifede muharrer eşhas tarafından Mücadelei Milliye'nin devam ettiği mezkûr tarihler arasında geçen zaman zarfında istiklâl ve istihlâsı vatan maksadiyle vuku-

bulan mehudattan dolayı her hangi bir şahıs tarafından ikame olunacak hukuk dâvaları badesübüt Hazinei Maliye aleyhine hükmolunur.

Konya Mebusu
Tevfik Fikret

Riyaseti Celileye

İkinci maddenin berveçhi âti esas nazarı itibara alınarak Adliye Encümenince tadilini teklif ederim:

Vatanın selâmetini teminen irtikâbedilmiş ve haklarında birinci madde mucibince affı umumî ilân edilmiş bulunan ceraim erbabının mütevellit hukuku şahsiye dâvası Hazinei Maliyeye müteveccihdir.

Dersim Mebusu
Feridun Fikri

Riyaseti Celileye

İkinci maddenin şekli âtidede tadilini teklif ederim.

Madde 2. — Maddei ânifede muharrer zevat tarafından Mücadelei Milliye'nin devam ettiği mezkûr tarihler arasında geçen zaman zarfında vukubulan mehuzat hükmen sabit olmak şartıyla, Devletçe Hazine düyunu meyanına ithal olunur. İşbu mehuzatın usulü muhasebeye tevfikân tasfiyesi Maliye ve Müdafaai Milliye vekâletlerine aittir.

Zonguldak
Halil

Riyaseti Celileye

İkinci maddenin berveçhi âti tadilini teklif ederim:

Birinci maddede muharrer efa'lin ierası esnasında eşhastan vukubulan mehuzattan âhizi zimmetinde kaldığı vesaikle ispat edilemeyen kısmı hakkındaki hukuk dâvalarında husumet doğrudan doğruya Hazineye tevcih edilir. Müdafaai Hukuk Cemiyetleri ve belediye heyetleri tarafından müfreze ve kıtaat idaresi için il-mühâber mukabilinde efrattan alınıp müfreze ve kıtaata verilmiş olan eşya ve levazım bedelleri bu hükümden müstesna olup bu kısım matlubat, ahabına Hükümet tarafından tediye kılınır.

31 Teşrinievvel 1339
Bolu Mebusu
Şükrü

ŞÜKRÜ B. (Bolu) — Efendim takririmi izah edeceğim müsaade ediniz.

Riyaseti Celileye

Kuvayı Milliye intisabederek nisbeti vâkıasını menfaati şahsiye ve zatiyesini temine alet eden birtakım eşhasın istiklâl ve istihlâsı vatan namına ve fakat hakikatte kendi menfaatlerine olarak ahzû gasbettikleri pek çok emval ve bu yüzden mutazarrır olmuş birtakım mağdur ve mazlumın eksik değildir. Binaenaleyh Kuvayı Milliyyeye mensubiyetini iddia ile hakikatte menfaati şahsiyesini halkın ızrarında aramış bulunan eşhasın ahzû gasbetmiş oldukları ve hiçbir veçhile maksadı millî uğrunda sarf edilmek üzere aidolduğu mahallere tevdi etmedikleri bir hakkı şahsâden müteberri addedilmeleri muvafıkı adil ve hakkaniyet olamayacağından madde nin vukubulan kelimesinden sonra «ve fakat maksadı millî uğrunda sarf ve ihlâk edildiği resmen sabit olan» fıkrasının ilâvesiyle maddenin berveçhi âti tadilini teklif eylerim.

31 Teşrinievvel 1339

Bozok «Yozgat»

Süleyman Sırrı

Madde 2. — Maddeî ânifede muharrer eşhas tarafından Mücadelei Milliye'nin devam ettiği mezkûr tarihler arasında geçen zaman zarfında istiklâl ve istihlâsı vatan maksadiyle vukubulan ve fakat maksadı millî uğrunda sarf ve ihlâk edildiği resmen sabit olan mehuzattan dolayı her hangi bir şahıs tarafından ikâne olunacak hukuk dâvalarını hükkâm istima'dar memnudur.

REİS — Efendim! Takrirler başlıca iki kısma ihtiva ediyor: Bir kısmı doğrudan doğruya maddenin mahiyetine, yani dâva neticesinde husule gelecek tazminin Hazinei Devlete tevcihini mutazammındır. Bu takrirlerden birisi Zonguldak Mebusu Halil, ikincisi Dersim Mebusu Feridun Fikrî, üçüncüsü Konya Mebusu Tevfik Fikret, diğeri Bolu Mebusu Şükrü beylerin takrirleridir.

ŞÜKRÜ B. (Bolu) — Müsaade edin Reis Bey; takririmi izah edeceğim efendim. Mehuzattan âhizi zimmetinde kaldığı ispat edilemeyen hukuk dâvalarında husumet, Hazineye tevcih edilir diyor. Vesaikle ispat edilemeyen dâvalar bittabi hiçbir veçhile ispat edilemeyecektir. Bu ahzû kabili sübut olmayan bir meseledir. Hük-

kâmı hukuku şahsiye dâvasını rüyetten men'etmektense bu tarzda yapmak daha muvafık olur kanaatindeyim. Bendenizin fikrim budur. Çünkü Kuvayı Milliye mensubîni veya efradı tarafından irtikâbolundu denilen ve cürüm addedilmeyen harekâtın hemen yüzde doksan beşi para almak, şu almak, bu almaktır. Yani birinci madde ile kabul edilen şey hiç olmuş değildir. Binaenaleyh âhizi zimmetinde kaldığı ispat edilemeyen aksam için dâva etmek salâhiyetini veriyoruz.

EMİN B. (Tokad) — Nasıl tâyin ve tefrik edeceksiniz? Ne ile ispat edeceksiniz?

ŞÜKRÜ B. (Devamla) — Mesele o değildir. Hükâmı hukuku şahsiye dâvasından men'etmek gibi bir şeyden kurtulmaktır. Mesele budur. Takririm gayet muvafıktır. Kabulünü rica ederim.

ALİ SAİB B. (Kozan) — Bu Hükümetin teşekkülünden evvel, yani Anadolu'da bu Hükümet teşekkül etmezden evvel alınmış birçok şeyler vardır. Bunları tazmin etmeye Hükümetin ne mecburiyeti vardır?

ŞÜKRÜ B. (Bolu) — Hazine ödesin demiyorum beyefendi!

FERİDUN FİKRÎ B. (Dersim) — Reis Beyefendi! Bu madde tâyini esamiyle reye konulacaktır.

REİS — Söz vermiyorum efendim. Takrirler okundu. Hulâsai mealini arz ettim ve bu takrirlerin mealı hakkında da takrir sahiplerinden biri izahat verdi.

MEHMED Ef. (Bolu) — Bendeniz de izahat vereceğim.

REİS — Aynı mealdeki takrir hakkında izahat verildi.

ŞEFİK B. (Bayezid) — Reis Bey bendenin takririm okunmadı.

REİS — Takrir yok efendim. Onları okuttum. Takrirlerin mealini söyledim. Takrirlerin hulâsai mealı, dâvaları Hazinei Devlete tahmilden ibarettir. Nazarı mütalâaya alınıp alınmaması hususunu reyi âlilerine arz ediyorum.

FERİDUN FİKRÎ B. (Dersim) — Tâyini esami takririmiz vardır.

REİS — Rica ederim efendim, takrirlerin dördü de aynı mealdedir. Dinlemiyor musunuz?

FERİDUN FİKRİ B. (Dersim) — Tâyini esami takririmiz var efendim.

REİS — Efendim takrirlerin nazarı dikkate alınıp alınmamasını reye koyuyorum. Rica ederim dikkat buyurunuz, beyhude vakit zayi oluyor, tekrar ediyorum, hulâsai meali bu dâvaları Hazinei Devlete tahmilden ibaret olan bu takrirleri nazarı mütalâaya alıp encüme gönderilmesi hususunu reyi âlilerine vaz'ediyorum. Kabul edenler lütfen el kaldırsın. (Ret, kabul sadalar) Kabul edilmiştir. (Kabul olunmadı sesleri) Efendim; müsaade buyurunuz. Ekseriyetle kabul edilmiştir. Maddenin tatbikatına dair iki takrir daha vardır. Tensip buyurursanız onları da Adliye Encümenine gönderelim. (Takrirlerin hepsi encüme gitsin sesleri) Efendim müzakerenin hitamından sonra verilen takrirleri kabulde mazurum. Bu husus geçen gün istirham ettim. Rica ederim takrirleri ona göre hazırlayınız.

VÂSİF B. (Saruhan) — Efendim; müsaade buyurunuz, usul hakkında bir şey söyleyeceğim. Madem ki, encüme gitti, bunun hakkında müstaceliyet kararı vardır. Encümende beklemesin!

REİS — Pekiyi efendim müstacelen tetkiki diye tebliğ ederiz.

VEHBİ B. (Karesi) — Müsterek Encümenlerden gelmişti. Yine Müsterek Encüme havalı edildi değil mi efendim?

REİS — Efendim.

Malûmuihsanız efendim! Ruznamede bulunan bri maddede; Mübadele, İmar ve İskân kanun lâhiyasıdır. Vekil Beyefendi müzakeresini talebediyorlar, esasen kanun tab'olunmuştur. Onun müzakeresine başlıyoruz.

3. — Mübadele, İmar ve İskân Vekâletinin teşkilât kadrosıyla bütçesi hakkında kanun lâiyhası (1/346) ve Muzavenai Maliye ve İmar encümenleri mazbataları

24 . 10 . 1339

T. B. M. M. Riyaseti Celilesisine

Mübadele, İmar ve İskân Vekâletinin teşkilât kadrosıyla bütçesi hakkında Vekâleti Müşarünileyhaca tanzim kılınıp İera Vekilleri Heyetinin 23 . 10 . 1339 tarihli içtimamında Meclisi Âliye arzı takarrür eden kanun lâiyhası ikti-

sabı kanuniyet eylemek üzere raptan takdim kılınmıştır efendim.

İera Vekilleri Heyeti Reisi
Ali Fethi

1/346

Esbabı mucibe lâiyhası

Muahedei Sulhiye mucibince düşman elinden tahlis ile Anavatana gelecek dindaşlarımızın mübadelesine başlanmış ve senei cariyeye zarfında yüzbin kadarının celbi mümkün olacağı tahmin edilmekte bulunmuştur. Mübadele için bu zavallıların şimdiye kadar mâruz buldukları tazyikattan istihlâsları Devletçe ne kadar mühim bir keyfiyet idiyse de geleceklerin bir an evvel iskânlarıyla memleketimizin kuvayı müstahsilası meyanına geçmeleri esbabının istikmali dahi ondan daha mühim bir kazıyedir.

Tafsilâtı şifahen arz olunacağı veçhile bunların şedaidi şitaiyeye karşı ahvali sıhhiyelerinin muhafazası ve gerek barındırılacakları mebaninin kabili iskân bir hale ifrağı için tamirleri ve manatıkı iskâniyelerine kadar sevkleri ve alelûmum istilâya uğrıyan aksamı vatanın imarı esbabına tevessül edilmek için 6 125 277,50 liranın sarfına ihtiyaç bulunduğu anlaşılmış ve ona göre tanzim olunan lâiyhai kanuniye leffen takdim kılınmıştır.

Madde 1. — 13 Teşrinievvel 1339 tarihi Kanun ile teşkil olunan Mübadele, İmar ve İskân Vekâletinin 1339 senesi hidematı umumiyesinin ifası için müfredatı merbut cetvelde gösterildiği veçhile «Altı milyon yüzikiyüz beşbin ikiyüz yetmişyedi lira elli kuruş» tahsisat ita olunacaktır.

Madde 2. — İşbu tahsisatın senei haliye zarfından sarf edilmeyen miktarı senei âtiyeye devrolunacaktır.

Madde 3. — İşbu kanun tarihi neşrinden itibaren meriyülicradır.

Madde 4. — İşbu kanunun icrasına Mübadele, İmar ve İskân ve Maliye Vekilleri memurdur.

23 . 10 . 1339

İera Vekilleri Heyeti

Reisi

Ali Fethi

Müdafaai Milliye Vekili

Kâzım

Şer'iyeye Vekili

Mustafa Fevzi

Adliye Vekili

Seyyid

Dahiliye Vekili
Ali Fethi
Maliye Vekili
Muhallifim
Ferid Recai
Nafia Vekili
Feyzi

Hariciye Vekili
Bulunmadığı
Maarif Vekili
İsmail Safa

İktisat Vekili
Hasan Hüsnü

Sıhhiye ve Muaveneti
İçtimaiye Vekili
Fevzi

Erkânı Harbiye
Umumiye Vekili
Fevzi

Mübadele ve İmar ve
İskân Vekili
Mustafa Necati

**Muvazenei Maliye ve İmar encümenleri
müşterek mazbatası**

Mübadele, İmar ve İskân Vekâletinin teşkilât ve masarifi hakkında İcra Vekilleri Heyeti tarafından Meclisi Âliye bittakdim encümenimize havale olunan lâyihai kanuniye tetkik ve müzakere olundu. Gerek teşkilât kadrosunda ve gerek masarif kısmında yapılan tadilâta nazaran birinci maddedeki tahsisat yekûnu huzuru âlilerine takdim kılınmıştır.

1340 senesi Muvazenei Umumiye Kanunu ile Vekâleti mezkûreye ayrıca tahsisat verilme-

si tabîi bulunduğundan senei haliye tahsisat bakıyesinin senei âtiyeye devri hakkındaki ikinci madde tayyedilmiştir.

Bilûmum devair muhasebeleri Maliye Bütçesine dâhil bulunduğundan Mübadele, İmar ve İskân Vekâleti muhasebesinin de diğerleri gibi mezkûr bütçeye ithali lüzumu bedihi bulunmakla ikinci madde bunun için tanzim olunmuş.

Ânifûlarz mütalâat dairesinde tadilen tanzim olunan lâyihai kanuniye müstacelen müzakere edilmek üzere Heyeti Celileye arz olunur.

Reis namına	Mazbata Muharriri namına
İsparta	Saruhan
Mükerrem	Reşad
Kâtip	Âza
—	Menteşe
Âza	Şükrü Kaya
Kângırı	Âza
Mustafa Abdülhalik	Kırşehir
İmar Encümeni Reisi	Yahya Galip
Erzurum	Âza
Rüşdü	Saruhan
Âza	Abidin
Saruhan	Âza
—	Aydın
	Mazhar

Taşra maaş ve masrafı

Maaşat

1	Memurîn maaşatı	17 415	00
2	Müştahdemîni müteferrika	2 250	00

Faşlın yekûnu

19 665 00

Taşra masarifi

1	Kırtasiye ve evrakı matbua	2 000	00
2	Mefruşat	2 000	00
3	Tenvir ve teshin	3 000	00
4	Hademe melbusatı	500	00
5	Müteferrika	5 000	00
6	İcare	3 000	00

Faşlın yekûnu

15 500 00

Taşra teşkilât ve masraf yekûnu

35 165 00

1.	Mübadele ve imar ve iskân masarifi umumiyesi	6 000 000	00
----	--	-----------	----

Faşlın yekûnu

6 000 000 00

1	Tahsisatı fevkalâdei şehriye	45 560	00
---	------------------------------	--------	----

Faşlın yekûnu

45 560 00

Yekûnu umumî

6 125 277 50

Nev'i memuriyet	Maaşat		Dörtbuçuk aylık		Tahsisatı		fevkalâde Dörtbuçuk aylık	
	Adedi	Bcheri	Şehrîsi Lira	Lira K.	Şehrîsi Lira	K.	Lira	K.
Vekil	1	100	100	450				
Müsteşar	1	100	100	450		102 50	461 25	
Yekûn			200	900		102 50	461 25	
Mübadele ve İskân Müdürü Umumîsi	1	75	75	337 50		83 75	376 87	
Sevkiyat ve Nakliyat Şubesi Müdürü	1	60	60	270 00		72 50	326 25	
Sevkiyat ve Nakliyat Şubesi Mümeyyizi	1	30	30	135 00		50 00	225 00	
Sevkiyat ve Nakliyat Şubesi kâtipleri	3	15	45	202 50		105 00	472 50	
Muhacirin Şubesi Müdürü	1	60	60	270 00		72 50	326 25	
Muhacirin Şubesi Mümeyyizi	1	30	30	135 00		50 00	225 00	
Muhacirin Şubesi kâtipleri	2	15	30	135 00		70 00	315 00	
İaşe Şubesi Müdürü	1	60	60	270 00		72 50	326 25	
İaşe Şubesi Mümeyyizi	1	30	30	135 00		50 00	225 00	
İaşe Şubesi kâtipleri	2	15	30	135 00		70 00	315 00	
İskân ve Emakin Şubesi Müdürü	1	60	60	270 00		72 50	326 25	
İskân ve Emakin Şubesi mümeyyizleri	2	30	60	270 00		100 00	450 00	
İskân ve Emakin Şubesi kâtipleri	4	15	60	270 00		140 00	630 00	
Yekûn			630	2 835 00		1 028 75	4 539 00	
İmar Müdürü Umumîsi	1	75	75	337 50		83 75	376 87	
Muamelât Şubesi Müdürü	1	60	60	270 00		72 50	326 25	
Muamelât Şubesi Mümeyyizi	1	30	30	135 00		50 00	225 00	
Muamelât Şubesi kâtipleri	2	15	30	135 00		70 00	315 00	
İnşaat ve Tamirat Şubesi Müdürü	1	60	60	270 00		72 50	326 25	
İnşaat ve Tamirat Şubesi Mümeyyizi	1	30	30	135 00		50 00	225 00	
İnşaat ve Tamirat Şubesi kâtipleri	2	15	30	135 00		70 00	315 00	
Heveti Fenniye Şubesi Mühendisler	3	50	150	675 00		195 00	877 50	
Kâtipler	3	15	45	202 50		105 00	472 50	
Yekûn			510	2 295 00		778 75	3 469 37	

Nev'i memuriyet	Adedi	Beheri	Maaşat		Dörtbuçuk aylık		Tahsisatı		fevkalâde Dörtbuçuk aylık	
			Şehrîsi Lira	Lira	K.	Şehrîsi Lira	K.	Lira	K.	
Hukuk Müşavirliği	1	60	60	270	00	72	50	326	25	
Hukuk Müşavirliği Kâtibi	1	15	15	67	50	35	00	157	50	
Yekûn			75	337	50	107	50	483	75	
Heyeti Teftişîye										
Müfettişler	3	60	180	810	00	217	50	978	75	
Kâtip	1	15	15	67	50	35	00	157	50	
Yekûn			195	877	50	252	50	1 136	25	
Muhasebe Şubesi Müdürü	1	60	60	270	00	72	50	326	25	
Muhasebeci Muavini	1	35	35	157	50	55	00	247	50	
Muhasebe Mümeyyizi	1	30	30	135	00	50	00	225	00	
Muhasebe kâtipleri	4	15	60	270	00	140	00	630	00	
Yekûn			185	832	50	322	50	1 428	75	
İhsaiyat ve Memurîn Şubesi Müdürü	1	40	40	180	00	57	50	258	75	
İhsaiyat ve Memurîn Şubesi kâtipleri	2	15	30	135	00	70	00	315	00	
Yekûn			70	315	00	127	50	573	75	
Evrak ve Muhaberat Şubesi Müdürü	1	40	40	180	00	57	50	258	75	
Evrak ve Muhaberat Şubesi Mümeyyizi	1	30	30	135	00	50	00	225	00	
Evrak ve Muhaberat Mütercimi	1	30	30	135	00	50	00	225	00	
Evrak ve Muhaberat Dosya Memuru	1	15	15	67	50	35	00	157	50	
Evrak ve Muhaberat mukayyitleri	2	15	30	135	00	70	00	315	00	
Evrak ve Muhaberat Mümeyyizi	1	15	15	67	50	35	00	157	50	
Yekûn			160	720	00	297	50	1 338	75	
Hıfzıssıhha Mütchassısı	1	50	50	225	00	65	00	292	50	
Yekûn			50	225	00	65	00	292	50	

Nev'i memuriyet	Adedi	Beheri	Maaşat			Tahsisatı		fevkalâde	
			Şehrîsi Lira	Dörtbuçuk aylık Lira	K.	Şehrîsi Lira	K.	Dörtbuçuk aylık Lira	K.
Levazım Memuru ve Mutemet	1	20	20	90	00	40	00	180	00
Hademe	18	25	450	2 025	00	—	—	—	—
Yekûn			470	2 115	00	40	00	180	00
Merkez teşkilât yekûnu			2 545	11 452	50	3 122	50	13 993	37
<i>Taşra Teşkilâtı</i>									
Mıntaka müfettişleri	10	60	600	2 700	00	725	00	3 262	50
İşe memurları	10	30	300	1 350	00	500	00	2 250	00
Sevkiyat ve Nakliyat memurları	10	30	300	1 350	00	500	00	2 250	00
İskân memurları	10	30	300	1 350	00	500	00	2 250	00
Muhasebeciler	10	30	300	1 350	00	500	00	2 250	00
Kâtipler	15	30	450	2 025	00	1 050	00	4 725	00
Seyyar memurlar	81	20	1 620	7 290	00	3 240	00	14 580	00
Yekûn			3 870	17 415	00	7 015	00	31 567	50
Taşra hademeleri	20	25	500	2 250	00	—	—	—	—
Yekûn			500	2 250	00				
Taşra teşkilâtı yekûnu			4 370	19 665	00	7 015	00	31 567	00

MÜDABELE İMAR VE İSKÂN VEKİLİ MUSTAFA NECATİ B. (İzmir) — Mübadele, İmar ve İskân Vekâletine aidolmak üzere Heyeti Celilenize iki kanun teklif olunmuştur. Bisi: Mübadele İmar ve İskân Kanunu, diğeri Tahsisat Kanunudur. Malûmuâlinizdir ki, mübadele başlamıştır ve birçok kardeşlerimiz Rumeli'den memleketimize gelmeye başlamışlardır. Onun için hiç olmazsa, Tahsisat Kanunu iki maddeliktir. Bugün onu çıkarmanızı rica ederim. Zaten İmar Encümeni ile Muvazenei Maliye Encümeni müzakere etmiştir ve tadilât görmüştür. Malûmuâlinizdir ki, 1339 senesine aidolan bütçe bu Müsterek Encümenince tetkik edilmektedir ve bu maddeler kabul olduğu takdirde teşkilât kendi kendine kabul edilmiş olacaktır. Bunu bugün müzakere ederseniz biran evvel tahsisatını vermiş olursunuz.

REİS — Mübadele, İskân ve İmar Vekili Necati Bey İmar ve İskân Kanununun müstacelen müzakeresini teklif etmişlerdi ve şimdi de müstacelen müzakeresi kabul buyuruldu. Kanun Encümeninden gelmiştir. Lütfen okunurken dikkat buyurulsun!

Madde 1. — 13 Teşrinievvel tarihli Kanun ile teşkil olunan Mübadele, İmar ve İskân Vekâletinin 1339 senesi hidematı umumiyesinin ifası için müfredatı merbut cetvelde gösterildiği ve hile (Altı milyon doksan beş bin seksen üç lira) tahsisat ita olunmuştur.

Madde 2. — Mübadele, İmar ve İskân Vekâletinin berveçhizir muhasebe teşkilâtı için 1339 senesi için Maliye Bütçesinde (A»56) ncı (Devairi muhasebe müdürleri aklâmı faslına birinci (Devairi Mülkiye ve Adliye Muhasebe kalemleri) maddesine yediyüz seksen yedi lira elli kuruş ve 99 neu tahsisatı fevkalâdei şehriye faslına 1 390 lira tahsisat ilâve olunmuştur.

Aded Beheri

Muhasebe Müdürü	1	50
Muhasebe Müdür Muavini	1	35
Muhasebe Mümeyyiz	1	30
Kâtip	4	15
Yekûn	7	

(Bu okunan, elimizdeki matbu'da bu kadar sesleri).

REİS — Elinizdeki matbuun 16 ncı sayfasını açınız.

İMAR, MÜBADELE VE İSKÂN VEKİLİ MUSTAFA NECATİ B. (İzmir) — Efendim! Matbuun on altıncı sayfasındadır.

Madde 3. — İşbu kanun tarihi neşrinden itibaren meriyülicradır.

Madde 4. — İşbu kanunun icrayı ahkâmına Mübadele, İmar ve İskân ve Maliye Vekilleri memurdur.

ALİ RIZA B. (İstanbul) — Muvazenei Maliye Encümeninin mazbatası okunsun.

AHMED HAMDİ B. (Bozok) — Efendim Maliye Vekili burada yok. Vekil Bey muhalif kalmış; Meclis bunun sebebini anlamak ister. Bunun için Maliye Vekilinin huzurunda müzakeresi lâzımdır.

İMAR, İSKÂN, MÜBADELE VEKİLİ MUSTAFA NECATİ B. (İzmir) — Efendim Maliye Vekili ile aramızda miktar üzerinde ihtilâf mevcuttu. Bilâhara Maliye Vekili bendenizin teklif ettiğim altı milyonu kabul etmiştir. İhtilâf kalmamıştır. Muvazenei Maliye Encümeni bu ihtilâf kalktıktan sonra maddeyi altı milyon yüz yirmi beş bin iki yüz yetmiş yedi lira olarak kabul etmiştir. Fakat bu miktar muhacirinin sevk ve iskânına aittir.

Gelecek olan muhacirinin miktarı beş yüz bindir. Belki fazladır. Binaenaleyh bu altı milyon tahsisat doğrudan, doğruya muhacirinin sevk ve iâsesine aittir. Bu gelecek beş yüz bin muhacirin iskânı ancak geri teşkilâtıyla idare olunabilir. Binaenaleyh bu yüz yirmi beş bin lira da geri teşkilâtında bulunan memurinin dörtbuçuk aylık maaşatına verilecektir. Binaenaleyh bu yüz yirmi beş bin lira imar işinin dörtbuçuk aylık işini yapmış olacak, bu teşkilât hakikaten pek güç bir teşkilâttir. Beş yüz bin kişilik bir ordu ancak iki yüz bin kişilik geri teşkilâtıyla idare olunabilir. Halbuki kanunda ancak doksan beş bin lira memurîn maaşatı konulmuştur ve bütçemizin darlığı hasebiyle memurîn maaşatına fazla verilmemiştir. Ancak dörtbuçuk aylık memurîn maaşatı sıkıştırılmıştır. Altı milyon lira da doğrudan doğruya iâse faslıdır. Bunların iâşelerine tahsis olunacaktır. Tabii bu para fazla olursa gelecek seneye kalacaktır; onun için bu fazla bir şey değildir. Bilhassa kabulünüzü rica ederim. (Hay hay sesleri.)

REİS — Bu bapta söz istiyen var mı efendim? (Hayır sesleri) Kanunun heyeti umumiyesinin müzakeresinin kifayetiyle maddelere geçilmesini reyî âlilerine arz ediyorum. Kabul edenler lûtfen el kaldırsın. Kabul edilmiştir.

(Birinci madde tekrar okundu.)

REİS — Efendim! Birinci madde hakkın da söz istiyen var mı?

FERİDUN FİKRÎ B. (Dersim) — Müsaade buyurunuz! Maliye Vekilinin mütalâasını almak lâzım değil mi?

İSKÂN, MÜBADELE İMAR VEKİLİ MUSTAFA NECATÎ B. (İzmir) — Efendim müsaade buyurun! Maliye Vekili doğrudan doğruya kabul etmiştir ve imza da etmiştir ve Muvazeneî Maliye Encümeni de bu altı milyon lirayı kabul etmişlerdir.

VÂSİF B. (Saruhan) — Mesele yoktur. İmzası vardır. (Hayır sesleri.)

HAKKI B. (Van) — Reis Beyefendi Vekil Beyden bir sual soracağım. Şimdi bu para mübadeleye tabi ahaliye tahsis olunuyor. Anadolu'nun muhtelif yerlerinde bir çok vilâyatı Şarkıye mültecileri vardır. Bunların işeleri de bunun içinde midir.

İMAR VE İSKÂN VE MÜBADELE VEKİLİ MUSTAFA NECATÎ B. (İzmir) — Efendim İskân Müdüriyeti doğrudan doğruya Mübadele Vekâletine devrolunmuştur. Binaenaleyh memlekette mevcudolan muhacirinin idar-

resi doğrudan doğruya vekâleti âciziye aittir. Ve bu tahsisattan onlara da verilecektir.

HAKKI B. (Van) — Mültecilere de verilsin.

İMAR VE İSKÂN, MÜBADELE VEKİLİ MUSTAFA NECATÎ B. (İzmir) — Evet onlara da vereceğiz.

ALİ RIZA B. (İstanbul) — Müsaade buyurunuz, bu mazbatada Maliye Vekilini muhalif görüyoruz.

İMAR VE İSKÂN, MÜBADELE VEKİLİ MUSTAFA NECATÎ B. (İzmir) — Efendim şimdi Mübadele Vekâletine Ferid Bey vekâlet etmektedir. O kabul etmiştir.

REİS — Feridun Fikrî Bey, buyurunuz.

FERİDUN FİKRÎ B. (Dersim) — Efendim bendeniz de bunu soracaktım. Zatiâlinizin ağızından işitiyoruz ki, Maliye Vekâleti Vekili Ferid Bey kabul etmiştir. Binaenaleyh diyecek yoktur.

İMAR, İSKÂN, MÜBADELE VEKİLİ MUSTAFA NECATÎ B. (İzmir) — Efendim bu tahsisatı Muvazeneî Maliye Encümeni kabul etmiştir. Hükümet namına söylüyorum.

REİS — Efendim ekseriyet kalmamıştır. (Gürültüler) (Yarın sesleri Efendim! Yarın saat onda içtima' etmek üzere Celseyi tatil ediyorum.

Hitamı müzakerat : saat : 5.00

